

Jose Matias de Elizalde (1776-1856), Urdazubiko monastegiko azken abatearen predikuak

FRANTZISKO ONDARRA
(EUSKALTZAINDIA)

Abstract

We offer in this work several sermons composed and preached approximately about 1828 in the High-Navarrese village called Urdazubi/Urdax by Jose Matias de Elizalde (1776-1856), the last abbot (1833-1839) of the Premonstratensian monastery placed in the above mentioned village. When the monastery was closed and the monks were expelled by the Spanish Government, the author took refuge at his native house, in the nearby Baztan valley, where he died. In our opinion, the texts are written in the variety spoken in Urdazubi of the Basque dialect known as the one used in Lapurdi.

Aurkezten ditugun hamar testuak bilduma moduko bat egiten dute aldizkari honetan plazaratu genuen Gartzainen aurkitutako kristau ikasbide batekin¹. Izan ere, denak Gartzaingo Aizano Etxeberria etxean izan dira gordeak eta denen egile edo jabea Urdazubiko monastegiko azken abatea izan zen. Urdazubiko parroki elizan izan ziren emanak XIX. mendeko hirugarren hamarkadan edo.

1. Testuak

Hamar predikuak hari zuri bikoitzez koaderno gisa jositako 30 orritan hedatzen dira, zenbait orrialde zuri daudela. Paperaren neurriak hauek dira: c. 201 mm. luze eta 145 zabal. Ur-markarik ez da ikusten. Lehenbiziko testuaren 7. orrialdean *V[ide] Cartapacio* 7 irakurtzen da, eta 1.an, eskuin aldeko goiko zokoan, 8 zenbakia ipini dute, eta berriz ere 8 orrialde honetan, beheitiago itsatsi/erantsi duten eta belarri bezala egiten duen papertxo batean. Horrek esan nahi du gure predikuek 8. koadernoan osatzen zutela, besteak non dauden ez dakigularik. Aurkibidea² hau litzateke: 1. *Salvatore Eguna*, 2. *S. Norberto*, 3. *Bestaberri Eguna*, 4. *Trinitate Igandea*, 5. *Mendekoste ondoko 7. Igandea*, 6. *Asunzioneko Eguna*, 7. *Mendekoste ondoko 15. Igandea*, 8. *Mendekoste ondoko 17. Igandea*, 9. *Bazko ondoko 5. Igandea*, 10. *Bazko ondoko 3. Igandea*.

(1) Frantzisko Ondarra, "Gartzainen aurkitutako Kristau Ikasbidea", *ASJU* XXVI-3 (1992), 977-1002.

(2) Testuen izenburuetan erabiltzen ditugun hitzak egileak testuetan barrera darabiltzanak dira.

2. Nor, noiz eta non

Egilea Jose Matias de Elizalde da, Gartzaingo auzo den Aizanon dagoen Etxeberria etxean 1776.ean jaioa eta bertan ia 80 urte zituelarik 1856.ean hila. Loiolan egin zen premonstretar fraide 1801.ean eta bertan apaiztu, Urdazubiko monastegia erre eta utzirik zegoela frantsestearen ondorioz. Monastegi honetan dugu 1806.etik aurrera, bertako abate izateraino iritsi zela (1833-1839). Jakintsua zen, Sibiliako Unibertsitatean ibilia, zazpi hizkuntza zekizkiena,³ konfesategian eta hortik kanpo ere itzal eta autoritate handikoa. Monastegitik jaurtikirik, bere jaiotetxera erretiratu zen, eta hor gordetzen dira berak salbatu zituen liburuak, besteak beste hauek azpimarratzen ditugula:

1. Prai Bartolomeren *Icasiquizunac*, II. liburukia, 1817.
2. Larramendiren *Diccionario Trilingüe*, orain Eusko Legebiltzarreko Bibliotekan egon behar duena.
3. Giov. Tomaso di Castelli *Italiänisch-Französisch-und Deutsche Grammatica, oder Sprachmeister*, 1783. N.B. Sorbaldan hau ipini dute: *Gramat[ica] Italiana y Frances[a]*. Italiera eta frantsesa alemanaren bitartez irakasten dira.
4. Horazioren lanak latinez.
5. Bossueten lanak frantsesez.
6. Kempis gaztelaniaz.
7. Lammenais idazleari buruzko lan bat.
8. *Mystica Ciudad de Dios*.
9. Don Quijote, 1854. urtekoa.

Predikuak Urdazubin izan ziren predikatuak, honako hau irakurtzen baitugu: "Badugu orai ere, certaz nigar eguin: custe-uzue, nola gabilzan gucioc oguei ta amar urte untan: *erri untaco eche guciac erreac*: Espainia ta Francia gucia naasiac" 9, 4, 3. Azpimarratua Urdazubin gertatu zen konbentzio gudua zela-eta.

Noiz izan ziren emanak? Lehenbizikoa 1827.ean, bigarrena 1829.ean, besteak ere urte horietan noski. Zazpigarrena 1827.ean egina zegoen —ik. testu horretako 5. oharra—, eta sermoi hori predikatu zen urtean bi gizon, bata 80 urtekoa eta bestea 40 urtekoa, hil ziren herrian: "Una, nola *sei egunen barnean* atera diren erri chume untaric *bi presona*" 7, 3, 1. Lehenbizikoaren heriotzea mendekoste 13. igande ondoko astelehenean gertatu zen, Elizalde mendekoste 15. igandean dioenez: "egun amaborz (bere *eriotzearen vezperan*) izan cen meza nausian" 7, 2, 2.

3. Hizkuntzaren inguruan

Lana gehiegi ez luzatzeko, laburki ukituko dugu alor hau. Grafian maiz erabiltzen du minuskula paragrafo eta puntu ondoan. Fonetikan aferesia eta apokopea

(3) Ik. Manuel Irigoyen y Olondriz. *Noticias históricas y datos estadísticos del Noble valle y Universidad de Baztan*. Pamplona: Imp. Provincial, 1890 -vid. 104h. or.- Ik. ere Eulogio Zudaire Huarte. "Últimas peripecias de los premonstratenses de Urdax", *Analecta Praemonstratensia* LXI, Fascículo 1-2 (1985), 64-106 -vid. passim-; id., "Elizalde, José Matías de", *Gran Enciclopedia Navarra* IV (1990), 258h.

askotan ageri dira, adibidez, *custen* eta *icusten*, *zaguturic* eta *ezagutzen*, etab.; *devot*, *escandal*, *triumfant*, *uros*, etab.; elisioa beti *erten* 'erraten' adizkian.

Morfologian esagun ergatibo plurala *-ek* morfemaren bitartez egiten dela. Erakusleak hauek dira: *hau*, *honek/hunek*, *buntan*, *hauk/hauek*, *beken/hauken* 'hauen', *haukin* 'hauekin', *bautan*; *hori*, *hortan*, *horiek*; *hura*, *hark*. Aditzaren alorrean normalki "izain" eta "egoïn" modukoak erabiltzen dira, eta salbuespen gisa "izanen" antzekoak. Aditz izenean aldiaren behin "emaiteko" etab. ikusten dira, *igan* aditzarekin ia beti gertatzen dela hori. Aipa ditzagun "ateraia" eta "goanketan" hitzetan ematen diren fenomenoak, Lafitteren gramatika⁴ ukiturik daudenak. Sintaxian, noizean behin soilik aurkitzen da genitiboa objektuaren partez.

Hiztegian Larramendiren hitzik badago, hala nola *aldaira*, *aztianza* —Larramendik "aztinanza"—, *iduricanza* -L. "irudicanza"—, *iruder* eta *zulauskera*. Bestalde, frantsesetik hartutako hitz asko daude.

4. Gure lana

Testuak⁵ eta orrialdeak guk zenbatuak dira. Adibideetan ez dugu hartu kontuan testu hasierako latinezko pasarteak paragrafoak kontatzean. Dударик badago, maiuskula egin dugu puntu eta paragrafo hasierako hizkia, baina dudarik ez badago dagoen bezala, beraz minuskula, utzi dugu. Aditz nagusia eta laguntzailea bat eginik dauden ala ez dudarik bazegoen, guk banatu egin ditugu. Laburturik zeuden hitzak deslaburtzean, guk sartutako hizkiak kortxete barruan ipini ditugu ia beti eskuidatziko lehenbiziko hiru orrialdeetan, baina gehienetan ez dugu horrelakorik egin 4. orrialdetik aurrera deslaburtu hitzetan. Hona noiz ez dugun erabili kortxeterik 4. orrialdetik aurrera:

1. Maiz ageri diren pertsona izenetan.

2. Hemen ipintzen ditugu hitzotan: *aingueru*, *Aita*, *apostolu*, *auquin* 'hauekin', *bainan*, *bere*, *beren*, *bezala*, *Virginia*, *evangelio*, *equen* 'hauen', *gure*, *Yaun*, *Yinco*, *izpiritu*, *compainia*, *nere*, *ondoan*, *saindu*, *Salvatzaile*, *Seme*, *ceren* eta *zure*.

3. Deklinabideko atzizkietan, hala nola *-aren*, *-ean*, *-etaric*, *-ganic*, *-quin*, etab. Baina *-ek*, ergatibo plurala, beti kortxete artean jarri dugu.

4. Eratorpen morfemok: *-garri* eta *-tzaile*, bigarren hau *Salvatzaile* hitzean bakarrik ageri dela.

5. Zenbait adizkitan, hala nola "duzue", "duzuen", "cituen", "zuten", "dauden" etab.

Hiztegia eta *Adizkitegia* ataletan ez ditugu hitz eta adizki guztiak sartzen.

Laburdurak: a. aditza, ad. adberbioa, adj. adjetiboa, d. determinatzailea, i. izena, ik. ikus, io. izenordaina, j. juntagailua.

(4) Ik. Pierre Lafitte. *Grammaire Basque*. Elkar, 1979 - vid. *ateraia*-ri buruz 484. zenb., eta *goanketan*-i buruz 391.a-.

(5) Lehen oharrean aipatu dugun *Kristau Ikasbidea* bezala, orain ezagutzera ematen ditugun testuak ere Eulogio Zudaire Huarte zenak, kapurxino lagun, Lekarozko Ikasterxean irakasle eta ikertzaile handia izanak aurkituak dira Etxeberria etxean. Berari esker izan dira plazaratuak.

I. Testua

Ascension¹

Dominus Jesus assumptus est in caelum,
et sedet ad dexteram Dei. Marc. 16.

J[esu]² C[risto] g[ure] Y[auna] sartu cen ceruan, eta yarriric dago Aita etern[oa-
ren] eskuineko aldean.- Au da, evang[elio] s[aindua]c carzen dacun, berria, egungo
mezan eta oficioan.

Iru gauza bear dire consideratu, Y[esu] C[ristore]n igaite gozagarri. eta gucizqui
atseguinezcoan, (lurretic cerurat in zuen saltoan): 1.: nola igan cen ceru-alderá: 2.:
nola sartu cen ceruan: 3.: nola dagoen yarriric ceruan.

nola igan cen cerura? igan cen bere zango divin[oe]n marcac imprimaturic lu-
rrean, eta bere ondarreco paus[ue]n seinaleac utziric, egaca asteracoan.- igan cen, ez
ilumbetan eta gordeca, baicic egun[are]n erdian, eta Apostolu doats[ue]n eta berce
asco lecucó beressien aitzinean.-

igan cen, ez gorputzezco egalequin, edo norbeiten lagunzarequin; baicic bere
virtutez eta indarrez gorputza zuzen alchaturic, eta guerosseago, edoi eder batean
sarturic, eta inguraturic, ap[ostolua]c ari beha zauden demboran, beguiac andic ecin
apartatuz.

Au da, Y[esu] C[rist]o g[ur]e Y[aun]a, lurretic ceru-alderá, igan cen, manera
miragarria, guiristino batec gogoan iduqui bear duena.- Alegria gaitecin, G[ur]e
Salvatz[aile]a ain gloriosqui igiten custeaz; eta dembora berean icara gaitecin consi-
deratzeaz, alatsu torrigo dela, mund[ua]re]n acabanzan, gure yuyatzera. (aing[uerua]c
ap[ostolu]ei erran zabetenaz) Cusi duz[ue] nolaco pomparequin igan den J[esu]
C[rist]o? bada, alaco maiestatearequin torrigo da edoi batean, ilen ta vicien iuiatzera
mund[ua]re]n acabanzan.

Bain[a]n egun pr[incip]alqui esplicatu gogo dazuet, nola sartu cen ceruan J[esu]
C[rist]o (eta nola dagoen yarriric ceruan:) bi pontu auc,³ aal becein ungui, (zuec eta
nic) comprenitzeco, esca diozagun lagunza Y[esu]s beraren Ama gozo eta maitaga-
rriari —Ave M[ari]a.

[2] Dom[inu]s J[esu]s assumptus est-

Mendi batera goanta, edatu cit[ue]n besoac edo escuac, ap[ostolue]i benedicatzeco:

aviatu cen igiten J[esu] C[risto] manso-mansoa: goratucheta ondoan, mircuiluz
aguertu cen, edoi dirdiragarri batec (adimendua balu bezala) errecibitzen du, eta
inguratzen erreverenciarequin: edoi misteriozco orren gainean coche batean bezala
igiten da, ilarguia, iguzquia, izar guciac dauden lecucic aratago eta gorago: arriva-
tzen da Parabisuco, edo gain-gaineco ceruco atetaraino: sarcen da Ceruco lorian;
bere erresuman- Orra, egungo misterioa.

Nola sartu cen ceruan? sartu cen atea zabalduric goraturic quenduric; Saindu-

(1) Goiko bazterrean, ezkerreko aldean, 1827 irakurtzen da, eta eskuineko aldean 8, *Cartapacio* 8 esan nahi duela. (2) Hemen "Jesu", baina normalki "Yesu"? ipini ohi du. (3) Lerro artean (L) *asunto au* ipini du *bi pontu auc* hitzen gainetik eta horiek ezabatu gabe.

-mulzu⁴ andi batez eta Aing[uerue]n nombre ecin conta-alaz compainaturic: Ceruco corte gucia bozturic, eta bozcarioz gozoqui gainduric zagola.

Sarce glorioso unen figura cen, besta baten celebratzean, artaz idea bat andia ematen dacu David Erregue S[aindua]c, (mila urtez lenago iscribatu z[ue]n) Cantica eder batean,⁵ Izp[irit]u S[aindua]z moguituric.- D[omi]ni est terra.- ad litteram translatio Arcae ex domo Obededom in Sion, Christi Ascensionem praefigurans. Boss.

una ocasionea: bacen legue zarreco demboran cucha bat, alianzaco arca deitua &: ura cen J[esu] C[ristore]n ta aldareco sacram[entuare]n figura: cucha ura eche particular batetic aldatu zuten Siongo mendira, cein baitzen ceruaren imag[in]a.

Yaincoarena⁶ da mundua, eta munduco gauza guciac (dio Davidec): bain[a]n bereciqui dembora untan Siongo gaztelua, Siongo mendia. orai zencu batean, eta guero osoqui. ta errealqui Parabisua edo Ceruco loria da, Y[incoa]c autatu duen, lecu, bere saindutasuna, eta gaineraco perfeconeac arima garbiei eracusteco, eta eq[ue]n compainian egoteco.

Orreng[ati]c; Y[inco]a errealqui lecu ta gaucietan⁷ presente egonag[ati]c, erraten dugu eta eguiatzqui sensu batean, ceruan daucala bere egoitza pr[incip]ala, bere Cortea; ceren arat eramaten tuen arima s[aindua]c, betaz beta Y[inco]a icusteco, eta Y[inco]a icusteaz doatsu izateco.- eta nor izain da digno, lecu zorionezco artara igaiteco?- soilqui arima garbiac, umilac yincotiarac, becuraco aficonetic libro direnac. eta yusticiaren gose ta egarri direnac.

Consideramendu ezti untan tricatzen delaric David doatsua, bet-betan Izp[irit]u S[aindua]c arguitzen du aren izpiritua, goratzen du aren biotza, urrunetic⁸ icusteco nolaco maneran sartucocen Y[esu] C[rist]o [3] Ceruan, ilen artetic piztu ta berrogei-garren egunean.

(D[avi]d profeta s[ain]du bat cen, eta Prof[et]a celacotz, icusten cit[ue]n urruneco eta gueroco gauzac, pres[en]te balauzca bez[al]a: bada Prof[et]a s[aindue]n doaina da ori).

Icusi zuen, nola sartuco cen Y[esu] C[rist]o ceruan, eta Sarce⁹ glorios orren pompa (g[ur]e izp[irit]u laburrari dagocan bezambat[ea]n) esplicitzeco eta guri compreni-arazteco, erren dacu Dav[ide]c, oyuca elcarri dagozcala Ceru-barnean dauden Aing[uerua]c eta Cerutic campoan Y[esu]s divin[oare]n compainian eldu direnac- Attollite portas- Gora tzitzue, quentzitzue ate guciac, o ceruco princeac, (erten dute campotic daudenec), eta sartuco da Loriaco Erregue= Nor da Loriaco erregue ori? (iardeste-ute barnetic daudenec arrizcunaz sesituric) = Y[aun]a,¹⁰ bodore gucia duena, ifernua ta mundua garaitu ta ondoan eldudena: ea, bada! fite zabalczitue, eta quen tzitzue ate oriec, eta sartuco da erregue divinoa, bereq[ui]n dacarran s[aindue]n tropaz seguituric.

Auc dire, D[avide]c aing[uerue]n aoan ezarzen dit[ue]n oyuac, egungo

(4) L *mulzu* gainetik *tropa*.

(5) L *Ps[almo]* 23.

(6) Hemen eta 1,6 orrialde-paragrafoetan aurkitu dugu

"Yainco". (7) Honela dio, *gauza gucietan* esan beharrean noski.

(8) L *urrun-danic*.

(9) Hitz honekin

hasten zen lehenbizi paragrafoa.

(10) Pasarte hau hemen dago: *Psalmo* 23.8.

mist[erioare]n idea¹¹ emateco, alianzaco arcaren aldaira celebratu zuen cantica gozagarrian.

Ez pensatu, badirela atea ceruan, eta materialqui izan direla alaco oyuac Aing[uerue]n artean: bain[a]n ez baita posible, guc compreni detzagun gauza izpiri-tualac, (munduco desterruan garen demboran, eta g[ur]le arimac gorputz ilcor autan preso bez[a]a daud[e]n demboran) Izp[irit]u S[aindu]a valiatzenda erranza autaz, guri forma-arazteco cembeit idea ceruco gauza mirag[arri]ez.

Ori dela causa erten zaicu Escr[itur]a sacratuan, Cerua dela Hiri bat ederra, gucizqui charmag[arri]a, desira al dezaquegun, guciac osoqui ornitua: Hiri doatsu artaco cimenduac, murailac, carricac, atea, paregab[ea]c direla, dirdiratzen dutela miragarriqui: Y[incoare]n visaiac arguitzen, ederzen, alegratzen tuela ango cantoin guciac: eta asetzen ango presonac¹².

[4] Guisa berean: Yesu Cristoren igaite glorios[oare]n idea bat guri emateco. dio Dav[ide]c, Oyuca aviatu cirela Yesusen compainian zoacin aingueruac, guisa untan: = \bar{O} ceruco princeac, edo aingueruen aitzind[aria]c! zabalcititzue,¹³ quentzitzue ate guciac, sar dadien bere erresuman, bere Palacioan, mundua ta ifernua bere eriotzean medioz garaitzeco guizon eguin cen, Yincoa.

Cergatic diote aing[uerue]c, goratzeco eta quenceco ceruco atea? Alde batetic, guri aditzera emateco. ez dela gueiago ate bearric, ceren Yesu Cristoren Pasionearen virtutez, quendua¹⁴ dagon guretzat, ceruan sarceco debecua: eta bercetic, guri adiarazteco, eldu dela erregue divino ori, ez bacarric, baicic ederqui compainaturic saindu-mulzu andi batez, cein ordu artaino egon baitzen Limboco presondeguian.

Arima saindu auc (Adanen eta Evaren becatua dela medio) ecin sar citezquen ceruan (Yincoaren gracian ilac izanagatic), aalic eta Yesu Cristoc bere Pasion[ear]e]n indarrez, gure becat[ue]n zorra pagatu artaino, eta bere aita et[ernoare]n yusticiari satisfatu, eta aren aserredura yustua facegatu artaino: bacen debecu bat edo ordena bat rigorosa, ceruan ez sarceco.- Quendu du Yesu Cristoc debecu ori Gurutzean il den, mementuan.

Orrengatic diote aing[uerue]c: Ez da ya debecuric: largo dago ceruco videa: ez da ate bearric ere— Quen tzitzue bada ate guciac, pompa andiarequin sar dadien, Yesu Cristo ain berce sainduen compainian. [5] bada (Ambr[osio]c dionaz), compainatu zuen Jesu Cristo gure Yauna ceruracoan, (limboan preso eta gativu zauden) arima sainduen mulzu eder eta glorios arc.= Dominum euntem ad caelos committatur gloriosa captivitas.

Yesu Cristo bacarric yautsi cen cerutic: bacarric atera cen V[irginare]n sabeletic: bacarric sofritu zuen Pasione dolozco bat, eriotze injustu eta cruel bat: bainan ez da bacarric itzulcen cerura: ez doa bacarric airean: aitzitic arat doa ederqui compainaturic mulzu pare andi batez: Aingueruez eta Limboco Sainduen Au da compainia charmanta eta miresgarria!- O cer atseguinta, Limboco arima yustuenzat, presondegui artaric camporatzea, eta Parabisuco lorian sartzea Yesu maitagarriarequin!

(11) Lehenbizi *ocasionez*, gero hori ezabatu eta *idea emateco*. (12) L, hiru hitz hauek ezabatu gabe, *satisfatzen s[aindu]n biotza*. Egia esan, "satisfatzen" ematen du dioela. Ik. *satisfatu* 4, 3 orrialde-paragrafoetan. (13) Ik. *Adizkitegia* atala. (14) L *Chrysost[omus]*.

bainan, andia eta gucizqui ezta balin bacen Limboco arima yust[ue]n atseguina; demb[or]a berean pensazazue, nolacoa izain cen ceruco Aingueruen bozcarioa, custeran Yincoaren guizontasuna, ain gloriosqui, egaca bezala, airean eldu dela, eta ceruan sarcen dela- andia izan cen aingueruen bozcarioa Belengo portalean, Yesu sortu cenean: bada andiagoo bear zuen izan, ceruan sarzen cusi zut[enea]n, seculacotz an erreguinatzeco ifernua, ta erioa garaituta.

bozcario unen anditasuna nolabeit comprenitzeco, adizazue evangelio s[aindua]c ornitzen dacun iduricanza bat.- Yesu Cristoc (guri adiarazteco, cein maite d[ue]n becatari bat[e]n conversionea), erten dacu evangelioan, ceruco Corte guciac arzen duela atseguin bat ecin erranezcoa, becatari bat, penitenciar[e]n medioz, ceruco videan sarzen denean.- badá, ain gauza atseguina balin bada aingueruenzat,¹⁵ becatari infame bat salvamenduco videan sarzen icustea: nolacoa izain da, ceruco portaletaric [6] sarcen icustea Yesu Cristo bera, Aita et[ernoare]n seme maitea, Yainco eguiazcoa, gucién Creatz[aile]a? (becat[arie]n salvatzeagatic, eguiazqui guizon eguina, bere eriotzeaz ifernuco dem[onio]a garaitu duena, eta becatari guciénzat ceruco videa eta atea zabaldu duena?).

Ain gauza atseg[ui]n]a bada (diot berriz)...

Consideramendu unec itotzen du nere biotza:... banuque berce asco gauza, atseguin neurrigabe ori esplicatzeco: bainan asqui da comp[aracion]e au.- Sinets dezagun, osoqui andia izan cela aingueruen bozcarioa, cusi zutenean Yesu Cristo beren erregue sob[er]ano]a ain ederqui igaiten, eta ceruan sarzen.

† (andiagoo oraino, cusi zutenean gloriosqui yarcen bere Aitaren ondoan, tronu dirdiragarri bat[e]n gainean= bainan azqueneco pontu au bego berce aldi bateco.)

Aditu duzue, nolaco pomparequin sartu cen Yesu Cristo ceruan (egungo egunarequin): nola compainatu zuten Limboco arima doatsuec: nolaco atseg[ui]n]a artu zuten Aing[uerue]c, ura sarcen icustez.- Anima gaitecin equen artean gogoz sarce- ra: celebra dezagun gure Salvatz[aileare]n igaiten glorioso- Oroit gaitecin, nola guelditu ciren lurrean ap[ostolua]c, ceru-aldera behaca, beg[ui]a]c ecin apartatuz ceruco videtic, pr[incip]alqui, edoi miragarri arc Yesu Cristo estali zuen, lecutic- Pensa dezagun, cein borcha eztiarequin beregana tiratu cituen Yesu Cristoc apostoluen biotzac, eta apartatu munduco gauz[e]n aficione, eta amodio gaistotic, eta berce ain-berce esca diozagun guretzat.

[7] O Yesu gure Salvatzailea! aldare ortan presente zaudena: nor naiz ni, zurequin minzatzeco? bainan alere, zure biotz umila ta ezta zagaturic, arzen dut ausarcia, zuri escatzeco benedicione yori bat eliza unt[a]n dauden presonenzat, (baita ere guiristino guciénzat)= zure benedicioneac casatu zuen apostoluen biotzetec desira gaisto gucia zureganaco amodio cin bat pizturic: piztazu gure biotzetan alaco amodioa, zutaz beti oroitzecco, eta pr[incip]alqui, egun, esceso gucietaric beguitatzeco. amen.

bigarren partea= nola dagoen ceruan.= 1. Cerutic yautsi cena dago ceru[an] ang[uer]u¹⁶ guciac baino gorago.= 2. bere burua umiliatu zuena. aingueruen gainean 3. bere Aita obeditu zuena, Aitaren escuineco aldean.- V. Cartapa[aci]o 7.¹⁷

(15) Hemen bakarrik aurkitu dugu hitz hau laburtu gabe, eta hori lerro artean. aurkitu dugu ang[uer]u.

(17) Ik. 1. oharra.

(16) Hemen bakarrik

2. Testua

S. Norberto¹

D[omin]e! quinque talenta tradidisti mihi Math. 25.

Y[aun]a! doainez eman datazu izpiritu bat eraguilea, zure cervitzuan irabaci andiac eguiteco, eta berceei in-arazteco: (zure lagunzari esquerrac, eguin tut urosqui irabaci oriec, ungui empletatuz, zure escutic artu nuen talentua edo capacitatea.)

Au da, n[ere] a[ditzale] m[aiteac]², Eliza ama s[aindua]c ezarzen duen, discursa S[a]n N[orber]to Arzobispo glorios[oare]n aoan, egungo evangelioaren medioz. Y[aun]a!...

Cer erran naidu discursa atseguin, eta esquer-onezco unec?- adizazue Evangelioaren seguida.

Munduco³ savantec bere burua, bear baino gueiago, goratzen duten bezala, laudorio vanoac ardietsi naiz: contrará Jesu Cristo Gure S[alvatza]l[e] maitagarriac apalzen zuen bere burua, yende comun-suerte guciei adiaraci naiz eguia eternal salv[arria]c; eta mundutar orgüilosen copeta beitu naiz.

Ortacó valiatzen cen, bere predicuetan, esemplo, iduricanza, eta comparacione lainoez, gure izpiritu laburrari compreni-arazteco ceruco gauzaric gorenac.- Ala, egungo evangelioan valiatzenda mercatari averats baten iduricanzaz, bere burua comparatzen duelariac mercatari unequin, guisa untan=.

Bacen nausi averats bat, dio Yesu Cristoc evangelioan bere echetic urrun goan bearzuena: deitu cituen bere mutilac: bacochari eman cion [2] bere diru-partea, bati andiagoa, berceari ttipiagoa comercioan ungui empletatzeco, eta irabaciaren araber iteco, bera itzuli bizquitart[ea]n.= bati man cition borz talentu: berceari, bida: berceari, bat: eta goan cen echetic urrun.

Nausia bere viayetic itzuli cenean, deitu cituen bere mutilac, eta bacochari escatucion contua: trabailatu faltan: irabacigabe alfer egoncirenac errepremitu cituen, eta castigatu gogorqui: bainan bere diru-partea, ungui trabailatu ta, doblatu zutenac laudatu cituen eta saristatu noblequi.

Au da (egungo evangelioan) Yesu Cristoc contatzen dacun iduricanza: eta certaco? guri adiarazteco, guiristino bacochari berac ematen diola talendu-pusca bat, arequin trabailatzeco, adimandurá elzen⁴ denetic, il-artaino.- Ori comprenitzeco, adizazue, nor den nausi ura edo nor significatzen den evangelioico naus[iare]n. eta mutil[e]n icenaz.

Urrun goan cen nausi ura, Yesu Cristo da, Salvatorez cerura goan dena: eta gu gara aren mutilac: dembora luce ondoan, mutilei contu escatzera, itzuli cen nausi ura, Jesu Cristo bera da, bacochari, particularqui, eriotzaco orenean contu ersia escatuco diona, eta g[ene]ralqui guciei, azquen juicio-egunean.- Ord[ue]n Y[incoare] cervitzuan trabailatu direnec erraindiote bederaca Yesu Cristori, umiltasunaz eta esquer-onez beteric (S. Norb[ertore]n aoan Elizac ezarzen duen discursa atseguin ori)

(1) Goiko bazterrean, ezkerreko aldean, 1829 dio.

(2) Ik. "n. ad. m." 3, 5, 3 testu-ortialde- paragrafoetan.

(3) Paragrafo hau eta hurrengo ezabaturik.

(4) Eskuidatzian (E) *el-zen*, marratxo batek partiturik.

= Yauna! zure escutic errecibitu nuen talentu-pusca bat: zure graciarequin ensaiatu naiz ungui gobernatzera.

Ord[ue]n laudatuco tu Yesu Cristoc bere cervitzari yarraiqui, eta leialac, ceren ederqui emplegatu duten, berac eman zaben, talentua, eta errain dabe: zatozte nere compainiara eta loriara, cervitzari prestuac ta fidelac! Orra: cer erran naiduen, aditu. duzuen, iduricanzac.

eta cein da Yesu Cristoc Norbertori eman cion, talentua? bereciqui zelo andi bat, eta biotz manso eta pairacor bat Yincoaren eta Eliz[are]n oorea eta intresac defendit-zecoa, mundutarren erranquizunei batere behatu gabe.

[3]Norbertoren zeloac distiatu zuen, munduco vanitateari uco in cion instantetic, bainan pr[incip]alqui Arzobispo in zuten egunetic il artaino.- Norberto Arzobisp[oare]n zeloa eta zelo unec ecarraci cituen persec[ucionea]c izain da egungo pred[icua]re]n asuntoa: zelo⁵ carsu unen edadura comprenitzeco (escadiazagun lagunza Ama V[irgin]a guciz garbiari- Ave-)

† Yaun Sob[erano]a! aldare ortaco sacramentuan amodios beteric zaudena! zuc sanyatu cinuen miragarriqui Norbertoren biotza (S[an] Pablo apostolua bezala) munduco vanitateari uco iteco, eta zure oorea baicic ez bilatzeco: zuc man cinion zelo carsu ura, Yincoaren eta Eliz[are]n intresac etsayen contra defendit-zeco (eta bereciqui aldareco Sacram[entu]a, eta zure Ama Virg[inare]n garbitasuna): iguzu, otoi, arguitasuna,⁶ zelo saindu orren edadura comprenitzeco, salutatzera⁷ goacin ama V[irgin]a guciz garbiaren bitartez- Ave.

[4] Gure arimen⁸ perfecciona edo saindutasuna (caritatean edo) Yincoa cinez maitatzean dago: bada, cinez Yincoa maitatzen duenac maitatzen tu Yincoaren gogaraco gauza guciac:⁹ maitatzen du lagun progimoa, ceren den Yincoaren umea, Yincoaren imagarinat creatua; eta Yincoac maitatzen duena, eta guc maitatzea naiduena:- Yincoa cinez maite duenac, umiliatzen du bere burua, Yincoari gusto emateagatic; eta cer nai gauza sofritzen du. Yincoaren oorea defenditzaegatic: Yincoa cinez maitatzen duenac, bilatzen tu bere estatuari dagozquion virtute suerte guciac, Yincoaren vorond[ate]a cumplitzeagatic— beraz caritatea edo Yincoaren amodioa da virtute guc[ie]n iturburua, ceinetic sorzen baitire, norc bere estatuan bear tuen virtute guciac.

S[a]n Norberto vici cen demboran, eta Arzobispo izancen lecuan, virtuteric bearrrena cen, zelo pairacor eta eraguile bat. Yincoaren oorea, eta Eliz[are]n drechoac edo zuzenac animosqui defendit-zeco: au da Saindu miragarri unec Yincoaganic errecibitu zuen talendua, eta ederqui emplegatu zuena, gostaric gusta, eta bere viciaren arriscuan.

Charitas patiens patitur magna... multa... diu. S. Thom.

Ez dut orai contatu gogo, Norbertoc iten cituen baru gogorrac, penitencia icaragarriac, otoitz carsuac, bere meneco populua convertit-zeco, eta arenzat Yincoarenganic barcam[endu]a ardiesteco. Ez dut ponderatu gogo, cein borchaz artu zuen arzobispo-tasuna, cein baita dignitate bat andia, yende gueienez ansiatua,¹⁰ bainan arras

(5) Ezabaturik hitz honetatik hasi eta paragrafo bukaeraraino. (6) L *gracia*. (7) E "salutzera". (8) Lehenbizi paragrafo hasiera hau honela zen: *Guizon[are]n perfecciona* (sic -c-) edo *saindutasuna munduan cinez Y[inco]a maitatzean dago*. (9) E "gucia". (10) L *desiratua*.

pisua, eta lanyerosa.- Cargu ori manciotenean, berce guciac bozcarioz beteric zauden: soilqui bera zagon nigarrez, dena icituric eta naigabaturic:- berce guciac gala iruderrquin eta pompa [5] andiarequin aguerzen cirel[ari]c: soilqui bera agueri cen pobre-guisa veztitua, (lenic, asto baten gainean; eta guero, oinez eta ortochic):- mundu guciac ooratzen¹¹ zuel[ari]c, etzuen batere gustoric arzen: bainan Palacioan sarzeracoan, Porteroac¹² andic casatu zuenean (ustez esqueco¹³ pobre bat cela) atseguin artu zuen, eta eman cition esquerrac, ciol[ari]c: "Ooratzen nauten auc, engaturic daude: soilqui zuc ezagutzen nauzu ungui, eta, nic merci bezala, tratatzen nauzu, eta debecatzen nauzu sarcetic Palacioan, eta nere condenatzeco izain den, cargo icaragarri untan."

Aipatu ditudan gauzac, gucziqui valiosac eta miragarriac izan arren, beude egun alde batera: soilqui tricatuco naiz adiaraztean cein paciencia, coraye eta fede sendoa-requin sofritu cituen etsay[e]n persecucioneac, Yincoaren eta Elizaren oorea eta zuzenac defenditzeagatic: persecucione andiac, anitzac, eta luceac!

Dembora gucietan mundua mundu izan da, eta izainda: erran naidut: beti campatu dute munduan vicioec eta escandalec: beti izan dire perseguituac, Yincoaren leguea cinez beguiratu dutenac. eta Yincoaren intresac defenditu tuztenac. (Oraico zaarrec erren dute, *gure*¹⁴ demboran etzen ainberce vanitateric eta orgueiluric, nola *orai*: berce ainberce erran zabeten equi bere aitzineco zaarrec.- bainan eguiazqui beti Yincoa ta mundua elcarrenzat etsay izan dire, eta ez dute secular baqueric inen. Soilqui da diferencia au: mende batean, bercean baino maizago aguerzen direla vicio-suerte batzuec: com[paracion]e: guizon-ilceac, sacrilegioac, ordiqueria &) [6] etzen bada conveni, etzen posible, egungo Saindua libro gueldi zadien mund[uare]n ta munduaz valiatzen den, ifernuco suguear[e]n atsiquietaric.

Hurren¹⁵ Norbertoc artu zuen bere cargu and[iare]n posesionea, bereala oartu cen, Yincoac gobernatzeco man cion, Eliza eroria zagoela pobreciaric andianean, (ceren yabetu baitziren aren ondasunez, eta errentez Princeac eta andimand[ia]c) eta angu Elizaguizonac arras lazoqui vici cirela, bere obligacione estuez aantziric- Arritu cen aren barrena, bi escandal suerte orietaz, eta arritzecoa cen.

Cer inen du Arzobispo berri unec? Uzten baditu gauzac, dauden bezala, beldur da, Yuye sob[eranoa]c contu ersia escatuco diola, eta ifernuco zolara secularcotz bere vistatic artiquico duela, ceren izan den (gure errateco maneran) zacur icitu eta mutu bat bezalacoa, ooinen contra saincaric in ez duena.

Asten ba da saingaz maubatzten Princeen eta andimandien contra, equen atzaparretaric atera naiz Eliza artaco errentac:- aviatzen bada erreprenitzen ainberce Elizaguiz[one]n vicimodu lazo- eta escandalosa: ¿cer guerra daquioque Aintzindari arrotz uni? Vistan dago, ala Princeac eta andiman[dia]c, nola Elizaguiz[ona]c arrabiaz beteco direla:- conyuratuco direla aren contra, eta equen corrotoa eta mendecua ez dela facegatuco, aalic eta ari vicia quendu artaino.- Irico eta diocesaco bazter guciac naasico direla:- mila becatu mortal inendirela, eta len baino gaizquiago guelditzera doacila aferac (berac baquea ta vicia galcen duel[ari]c, eta ec Yincoaren ofensa gueia-

(11) L *laudatzen*. (12) L *Bortazainac*. (13) L *tunante*. (14) Azpimarraturik eskuidatzian. (15) L *oztá (apenas)*.

go iten dutelari, eta barrenago pulumpatzen direl[ari]c bere abitura zaar eta gais-toetan) Ah! Norberto gaissoa! urricari zaitut: jardibat otsoen¹⁶ artean!¹⁷

[7] Nornai oztuco cen, ormatuco cen, ain etsai gogorrac icusita: ez ordea Norberto:- Aitzitic fede vici eta eraguile batez pusaturic,¹⁸ alchatzen du biotza ceru-lurren yabe sob[erano]a- gana:- sinesten du firmequi,¹⁹ munduco Princeac, andiac balin badire, andiagoa dela Jesu Cristo, cein baita erregue gucien erreguea:- erraten du bere baitan, (S[a]n Miguelec Luciferren contra erran zuen bezala) ¿Nor da Yincoa bezalacoric? eta zelo carsu batequin, (lenic eztitasunaz,²⁰ eta guero meachuez valiatu-ric) libratzen tu Elizaco errentac bearbezalaco paperac eracutsi ondoan, Princen escuetaric: eta bere esemplo ta predicuequin correitzen du Elizag[uizone]n vicimodu largoa eta mundutiarra.

Au izan cen, Norbertoren fedea eta zeloac ardietsi zuen, fruitua: irabaci zuen vitoria: ungui gostata, bainan gucziqui miragarria; vit[ori]a andia. ez ordea osoa oraino.- ¿Uste duzue, ifernuco etsayac amor maten duela, bein garaitua izan arren? Ez: ezdu secular amor ematen, mila aldiz garaitzen badugu ere: gaudecin erne, beti aren contra.= lembicico colpez garaitu cituen Norbertoc contrario guciac: etzen ord[e]a nausitu equen borondateaz.²¹ Ortaco, bearco tu eman bere paciencia paregab[ear]e]n esemplo miragarriac.

Ango²² Prince eta Elizag[ui]o]n gaistoac, ifernuco etsayaren mutilac ciren: zagu-tu zuten, Norbertoc arrazoiz zuela: etziren atrevitzen agueriqui contra itera: bainan equen biotzac corrotatuac zauden, eta ain itsutuac, non artu baitzuten deliberacionea, Arzob[isp]o] saindua issilca traicionez ilceco. sacrileg[i]o] icigarria!

† Orcegun saindu goiz²³ batez confesio-lecuan zagon Norberto bere Palacioco capera batean: etorri cen yende anitz arequin confesatzera. [8] atezainac uzten bide cituen sarcera bederaca, bacocho bere sanyan: eldu da elizag[ui]o]n bat, bereala²⁴ sartu naiduena, berce bat confesatzen ari del[ari]c. debecatzen du, eta aren tema icusita ematen dio parte Arzob[isp]o] sainduari: “dagoela, unec finitu artaino” erthen dio nausiac atezainari.

Noizbeit sarcen da Elizag[ui]o]n ura, eta aren planta icusita, Sainduac erthen dio “Ago or, pausuric in gabe” arritzen da guizon char ura: colore guciac mudatzen zaizco: eta cer cen?... Capar[e]n] azpian gorderic zaucan puñal bat, Arzob[isp]o] sainduari vicia quenceco.

† 1. Sacrileg[i]o] latzgarria! Orceg[u]n] sainduz elizag[ui]o]n batec bere Arzob[isp]o]a] traicionez ilcera doa!²⁵ eta ori, confesio-lecuan! confesatzera goateco achiqian! bainan Norbertoren voza aditu becein laster, arritzen da, eta colore guciac mudatzen zaizco...

berac aitortu zuen garbiqui delito infame ori, eta declaratu zuen, conseilu infernuzco ori manciotela anitz presuna pr[incip]alec, (gucien iduriz) Sainduaren adisquide bearzutene. Atico arced[iano]c &c.

Cer iten du Sainduac? mendecatu bear videan, barcatzen dio eliza-guizonari. errepreisione ezti bat emanic (eta bere biotz onar[e]n] borchaz eduquitzen du preso cemb[ei]t egunez, publicoari satisfacione piscabat mateagatic...!)

(16) E “otsoen”. (17) L *erdian*. (18) L *moguituric*. (19) L *fincatzen du gogoan, ezabatu gabe sinesten du firmequi*. (20) L *conseilu eztez*. (21) L *biotzez*. (22) L *iri artaco*. (23) L hitz honen gainean 1128. (24) L *borchaca*. (25) Lehenbizi *il nai du* ipini du, horregatik goiko “batez”.

2. ¿Noren erracundea etzen itoco Sainduaren biotz noblea icusita? bainan Yincoac beguira gaitzala corrototic pasione itsu batetic.- Norbertoren etsayac moyen anditacoac ciren, eta lembicico (eralleac edo) guizon-ilzaille pagatuac uts in bazuen, bilatze-ute berce bat, Sainduaren echean vici cena, eta Sainduaren mahinean bazcalcen zuena. Gauza espantagarria! Norbertoren etsaiac valiatzen dire, aren compainian vici cen elizag[uizo]n batez, aren ilceco! bainan \bar{o} Y[incoare]n provid[encia]!²⁶ [9] berce bati ustez Norberto dela ematen dio canibeta ssissta bat bigarren eralle²⁷ unec gaberdi batez, elizara videan, eta Norberto milagro²⁸ guelditzen da libro.

3. berce²⁸ aldi batez gabaz irico yende-mulzu bat armac escuan goan cen aren ilcera:²⁹ =batere icitugabe, erten dabe: “Ni naiz zuen arzob[ispa]: il nazazue ni: bainan utzitzue libro nere lagunac” itz auquin goaten zaye colera gucia, eta escatzen diote barcam[endu]a- ungui indar andia dute yincozco guizon unen itzec! ungui ecituac dauzca bere pasioneac.

4. Finean³⁰ equen arrabiatic obligatzen du igues itera iriz campora: escapatu cen Norberto ez vicia galceco beldurrez, baicic equen becatuac eta escandalac berratzeco beldurrez. Goan ciren aren ondotic, ura arrepatu eta il naiz: bainan (gauza miragarria!) Yinco sob[eranoa]c sanyatzen tu equen arrizco biotzac: noizbeit bederé cinez convertitzen dire beticotz: aren virtute andia zagutze-ute, eta ecarrazte-ute irira pompa andiarequin, triunfoan bezala, Viva anitz[e]n artean arequin baquea mateco, eta aren erranac umilqui eguiteco chedearequin, inal gucia ite-utel[ari]c lengo naigabeen oroitzapena borrhateco.- Asqui da ya: ez dut gueiago erran gogó: cusi duzue, cein arimandicoa, eta pairacorra cen Norbertoren zeloa peligro guc[ie]n artean.

Orainsse atera du Norbertoc victoria osoa munduco eta ifernuco etsayen gainean.- Nigarrez bazagon, iri artaco arzobispo icendatu zutenean, orai atseguinez dago, bere popul[uare]n conversionea icusita.= Orai dago prest. Yincoari contu mateco, custen duel[ari]c, cein irabaci andiac, in tuen, Yincoac berac eman cion talentuarequin, aren graciari bere aalean ihardetsiric.

Mires gaitecin, Y[incoa]c Norbertori eman cion, zeloaz eta Yincoaren lagunzarequin ardietsi cituen fruituez: baina pr[incip]alqui imita dezag[u]n Norbertoren leyaltasuna, Yincoaren graciari corresponditzean.- Munduco estatu guciac Yincoac ordenatuac dire, eta guciei ematen dacu lagunza gure obligacionequin cumplitzeco. Ez dezala niorc erran, “ni apez edo fraire baninz, guiristinoqui vicico nindeq[ue], bainan, nagon estatuan, ez da posible” ez erran alacoric... [10] badire ceruan eta ifernuan estatu gucietaco presonac:³¹ beraz estatu gucietaric bada bidé, cerurat eta ifernurat goateco. Dagoela bacochoa, Yincoaren provid[encia]c ar-araci dion estatuan; artan in daiteq[ue] saindu, S[a] Isidro necaz[ari]a, S[a]n Fernando erregue eta guerlattia, S[a]n Mauricio soldadua, bere estatuan saindutu ciren bezala: in zagun inala, gure estatuco obligac[ionea]c zagutzeco eta cumplitzeco, Yincoaren graciarequin, (S[a]n Norberto glor[iosoa]c in zuen bezala), eta eriotze uros³² baten medioz, munduco itsaso naasi untaric pasatuco gara parabisuco portu³³ zorionezcora.³⁴

Gure Salv[atzailea]c man digula gracia au S[a]n Norberto glor[iosoa]re]n bitartez.

(26) Lerro bukaeran 1128. (27) L. *guizonilzale*. (28) L. 1128. (29) Hau sartu du: 1129 *huye a Petersburg[o] y vuelve triunfante*. 1134. *resucito 3. muertos y muere*. (30) L. 1129. (31) L. *yendeac*. (32) L. *saindu*. (33) L. *descansu*. (34) Lenenbizi *baquetsura*, geto hori ezabatu eta *zorionezcora* (sic -z-).

3. Testua

†

In nomine¹ Patris et filii et Spiritus Sancti. Mat. 28.

Tres sunt qui testimonium dant in caelo: Joan. 1. 5.

Iru presona dire, eta iruac gauza bat dire.

Mendecoste, edo Izpiritu sainduaren yauste miragarria suzco mihien figuran apostoluen buruetara eta pr[incip]alqui biotzetara, celebratu ondoan: Eliza sainduac celebratzen du Trinitate divin[oare]n misterio adoragarria eta igande guciac consagr[atua]c daude m[isteri]o un[e]n celebr[atze]co: cein baita Erligioneco mister[iori]c andiena, eta fede vici eta² umil baten indarra gueienic escatzen duena. ¡Yinco bat bacarra, asteric ezduena, eta gauza guciei astea eta izatea eman dabena! ¡eta demb[or]a berean, Yinco unen baitan iru presona diferentac, Aita, Semea, eta Izpiritu saindua! iru presonac, diferentac izan arren, ez pensatu diferentac direla munduco presonac izaten diren bezala- Munduco presonac osoqui diferentac eta elcarrenganic bereciac dire; eta ezda posible, bi presonac izate bat bera eta soila izan dezaten: bacoac badu bere izatea beress, berceequin iduricanza izan arren. Comp[aracion]e: iru aurridec, elcarri iduriac izan arren, ezdute izate bat bacarra, edo gorputz bat eta arima bat bacarra: baicic iru izate, edo iru gorputz, eta iru arima: orrengatic iru aurride oriet[a]n causten dire iru presona, eta demb[or]a berean iru izate, edo guizotasun³ diferentac.

bainan Yinco baitan causten dire iru presona izate berean yincotasun bacarr[ea]n Aita Yinco da: Semea Yinco da: I[z]p[irit]u Saindua Yinco da: orra. presona diferentac:⁴ ez ord[e]a iru Yinco: ez iru Yincotasun edo iru izate⁵ divino: baicic Yinco bat bacarra. eta Yincotasun bat soilqui —Au da Trinitateco misterio adoragarria, mundu untan ecin compreni-alezcoa, eta ceruco doatsuec garbiqui custe-utena— O! Yesu Cristoren itzaren gainean, sinets dezagun orai, mereci dezag[u]n, guero icustea ceruan.

[2] Creder⁶ mihi jussum est, non discutere permissum est, ait Aug[ustinus].

Manatu zaicu sinestea, ez dugu permis sobera sarcea, yaquiteco, nola den.

Cembatenaz gaitzago baita misterio bat, comprenitzeco: ambatenaz merccimen-du gueiago du gure fedeac, aren sinestean, Yesu Cristoren itzaz fidaturic.- Sinesten duena salvatuco da; sinesten ezduena condenatuco da.

(1) Goiko bazterrean, eskuineko aldean: *este trozo esta aqui. y otro trozo desp[ue]s de la plastica sig[uien]te*. Hurrengo platicaren ondotik ez dago ezer latinez, bai ordea 5. testuaren bukaeran, baina 6. testuari buruzkoa da -Ik. 6. testua-. Erdarazko pasarteetan aipatzen den *este trozo* honako hau izan daiteke, uste dugunez: "Sub Nicolao Abbate montis Cornelii 9. Praemonstratensis sub arduo monte Cornelii, domus ampla in Xenodochium simul, et Coenobium extructa, administranda traditur religioso montis Cornelii an[no] 1248. Hinc mons Cornelii superior et inferior dictus est= Bellus-reditus autem ab an. 1288.- B. Joannes, Prior montis inferioris, dirigebar B. Julianam (Festō Corporis Christi instituendo caelitus electam) quoq[ue] socias Elisabeth, Agnetem, Oziliam, Salpientiam, Ermentrudem &., quibus superstes Eva Urbanum 4. instanter flagitavit, ut id festum institueret, quod tandem fecit occasione miraculi Volseniensis, 8. sept. an. 1262.- Hoc festum celebrari coepit est Leodii an. 1246 sub Roberto episcopo, Officio ā B. Joanne, Julianae Confessario composito.- Bellum-reditum, vel utrumque montem Cornelii (superiorem sub Abbate, et inferiorem sub Priore) Norbertinis adjudicant Bollandiani". Ik. 17 atzetik or.a orijinalean. Juliana doatsuari buruz hau dio lerro artean: "aucatrix eta promotrix vocatur", Bestaberriz ari delarik.

(2) E et, -a falta dela. (3) I iru naturaleza. (4) L bococbac. (5) L naturaleza. (6) Euskal itzulpena E orrialdearen goiko bazterrean dago, latinezko pasarte, guk orrialde hasieran ipini duguna, haren ondotik datorrela.

Sacris solemniis.-

Alegra bitez gure biotzac egungo besta gozagarriarequin.

Mendecoste eta Trinitateo misterioen ondoan, eldu zaicu aldareco Sacramentu sainduaren misterioa bestaberriz celebratzendena: unen eguna da pr[incip]alqui orcegun sainduan: bainan aste artan gucian Eliza ocupatua dago Yesu Cristoren Pasione⁷ misterio tristeetan. Ez du astiric eta gogoric, gozoqui celebratzeco amodiozco misterio atseguin ori.

Misterio ezti au egunoro celebratzen da meza sainduan, consagracionzco itzen indarrez, biurcen denean⁸ oguia Yesu Cristoren gorputzean, eta arnoa Yesu Cristoren odolean: bainan etzen lenago (Guiristindadeco lembicico amabi mendeetan) egun bereciric, aren celebratzeco, orai usatzen den pomparequin: etzen eguiten Procezionea, orai bezala, irietaco carriquetan eta plazetan.

Costumbre saindu au, (berez zaarra eta aspaldicoa izan arren) berria da berce asco besten aldean: orra, cergatic deitzen dugun Besta-berri: besta unec baititu ya sei eun urte: bainan ceren dembora artan berria cen icen ori mancioten, eta guelditu zayo: eta orai ere berria da, Eguberri, Mendecoste eta asco best[e]n aldean.

Eta cer motivoz paratu zuen Elizac besta au? [3] Izan cen Serore saindu bat,⁹ Juliana deitua, buratso averatsenumea borz urteco aurra cenic, emasursa gueldituta gure Ordenaco Comentu batean acia, eta demborarequin Comentu artaco Superiora in zutena. Bazuen Julianac devocione bat ecin gueiagocoa Aldareco Sacram[entua-re]n alderat: meza enzutean eta comunicatzean, arzen zuen aren biotzac atseguin bat ecin erranezcoa: gau ta¹⁰ egun beti gogoan zaucun Yesu Cristoren borondate andia gure alderat Sacramentu miragarri untan: eta demb[or]a berean penatzen cen consideratzeaz munduco yende gueiennen esquer-gaistoa, lazaq[ueri]a eta oztasuna Salva-tzaile amulso eta onguilearen alderat.

Ecin compreni cezaq[ue]n Julianac, nola guiristino batec izan dezaq[ue]n gogoric, munduco atseg[ui]ne[n] bilatzeco; demb[or]a eta dirua emplegatzeco munduco gauza vanoetan... Nailuque, guciec balaucate, berac bezalaco, pasionea eta ansia saindua, Yesu Cristo aldarean adoratzeco, eta Yesu Cristoren ooretan, Elizac eta aldare guciac apainceco, veztitzeco, edertzeco.

Pensamendu saindu autan ocupatzen delaric Juliana, eta otoitzean dagolaric aguerzen zayo bein eta anitz aldiz ab an. 1210. usq. ad an. 1230. ilargui bete bat ederra, bainan brecha edo zulo¹¹ batequin- Visione edo icusgarri unequin trublatzen da Juliana gaissoa, ecin pensatuz, cer erran naiduen eta confesorac ere ecin compreni cezaquen: berratzten tu bere otoitzac eta penitenciac Yincoari arguitasuna escatzeco, eta noizbeit Yincoac declaratzen dio, ilargui bete arc significatzen duela Eliza, eta zulausquera arc, edo¹² arteca uts arc. marcatzen duela egun bereci baten falta, Ald[are]co Sacram[en]tu saindua celebratzeco.

[4] Julianac erten dio gucia bere Confesorari, cein baitzen (gure ordenaco) Calonge saindu bat Juan deitua: unec, Elizaco Aitzindariet: eta, zagaturic Yincoaren

(7) Lehenbizi "Pasioneari dagozquioten". (8) E denean eta oguia hitzen artean (adoratzeco) dago parentesi artean, baina ezabatu gabe. (9) Lerro gainean, goiko bazterrean, *prope Leodium in Circulo Westphaliae* dio. (10) E erreplikaturik ta. (11) L zulausquera, *cirritua, arteca, uts* hitzak daude. (12) L edo arteca uts arc.

borond[ate]a, asi cen eguiten¹³ Bestaberrico funcionea eta Procesionea devocione eta fruitu andiarequin,¹⁴ Alemaniaco parteetan, ez ord[e]a oraino berce erresumetan.

Guertatu cen berce milagro bat,¹⁵ Aita Sainduaren¹⁶ biotza moguituzuen, Besta unen establitzeco erresuma gucienzat. Cein da au?

Egun batez, meza ematen aricelari Italian¹⁷ Apez bat, erran cituen consagracion-co itzac, eta (etsaiac tentaturic) asi cen dudatzen,¹⁸ itz orien virtutez oguien eta arnoan iten den sanyamendu miragarriaz: nola ostiaco oguia sanyatzen den Yincoaren gorputzean, eta caliceco arnoa Yincoaren odolean, og[uiare]n ta arn[oare]n ichura gueld[itze]n delaric. ¿nola da posible (erten cion bere buruari) oguiaren ta arn[oare]n ichuren azp[ia]n izatea Yesu Cristoren gorputza eta odola? Yesu Cristoren guizontasuna oso-oso? Tentacio untan causten del[ari]c Apez ura ecin garaituz (jō Yincoaren miseric[ordi]a eta urricalm[endu]a)...¹⁹ aren fedea sostengatzeco betbetan saltatzen da odola *ostiatic*, eta bustitzen du *Corporala*, odolezco marcac edo seinaleac Corporalean aguercen direlar[i]c. Ita Ben[edictus]14.²⁰

milagro au guertatu cen Italian, eta fundatu cen Eliza bat,²¹ Corp[ora]ll orren alchatzeco eta an adoratzeco.

Ssussen-ssussena, orduco Aita Saindua urbil cen lecu artaric, eta icusteco carraci zuen bere aitzinera, eta ezarri Catedrean (Urbeveteri Civitavechian) bere beguiz icusi zuen Corporala milagrozqui odolztu ura: eta 30. urtez lenago S[ant]ja Julianac Yincoaren avisua izan zuenean ere, Aita Saindu ori bera Liejaco arced[ian]o cel[ari]c inguru artan vici cen, eta consultatua izan cel[ari]c ungui informatu cen, Yincoac ari eman cion avisuaz besta gozagarri unen celebratzeco.- Beraz, Aita Saindu arc izan cituen bi avisu cerutic, inala iteco Ald[are]co Sacram[entuar]e]n ooretan.

Ord[ue]n comprenitu zuen Aita Sainduac, cein gauza agradagarria izain cen Yincoaren beguietan, egun bat beresstea, eta seinalatzea, Aldareco Sacram[entu]ja solemnequi celebratzeco, eta Procesion[ea]n ibilceco.

[5] Eman zuen ordena, Guiristindadeco erri gucietan devotqui celebratzeco misterio andi au zorzi egunez: Trinitate-ondoco orcegunean asita: eta dembora artan vici baitzen S[an]to Tomas, elizaco dot[or]e famatua, cargutu zuen ura formatzeaz, orai usatzen diren, oficio, meza ta cantica ederrac.

Ortacoz, iscribatu zuen Bula bat guciz uquigarria, ceintan contatzen baitu, S[ant]ja Julianac Alemanian izan zuen Yincoaren avisua: eta berac Italian icusi zuen Corporal odolztuaren milagroa- Aitorzen dazcu indulg[encia]c, Elizaco funcionetara acuditzeaz, Bestaberriz eta ondoco zazpi egunez, (erran naida: Besta andi au celebratzen den zorzi egunetan): eta esortatzen gaitu, fede vici, esperanza fermu, eta amodio carsu batequin adoratzera Yesu ostia sainduan (dela Elizaco aldarean gorderic dagonen, dela Procesionean dabilanean).

¡Ala baita andia, pareg[abe]a, neurrig[abe]a Salvatzailearen amodioa gure alderat! (erten dacu Aita Saindu arc): bada bere gorputza maten dacu yanaritzat, eta bere

(13) L *Leodii et in toto Belgio*. (14) L *an[no] 1242*. (15) L *an[no] 1262*. (16) L *Urbano 4*. (17) L *Italian in Castro Volsenionorum*. (18) E "dudatzen" eta lerro artean *Bened[ictus] 14*. (19) Hemen bakarrik eta laburturik aurkitu dugu hitz hau. (20) Eransten du paragrafo honen eta hurrengoaren artean: "(addens sunt qui narrent imprudentia Sacerdotis ex calice guttam effusam, et maculam sang[uini]s, in hostiae formam in singulis lintei partibus ab eo plicatis apparuisse)". (21) L 1290.

odola edaritzat. Garbi detzag[u]n gure biotzac, arrotz divino orren errecibitzeco: bota dezag[u]n camp[or]a becuraco afic[ion]e gucia: presa gaitecin, gure concien-
cia naasiar[e]n oyuac aditzeco, gure erregreten ermedioa bilatzeco, eta gure Arzain
Sober[anoare]n voza enzuteco. Ah! n[ere] ad[itziale] m[aitaec] badire onic²²
baz[oa]c iteco tuztenac! eta cembat gaizqui²³ intuztenac? Urtean bein baicic ezda
oblig[acioneri]c bec[catu] mort[alare]n azp[ia]n eta ori ere e . . . ratzen²⁴ dugu!

Leia gaitecin, (gure amodioagatic)²⁵ aldarean gorderic egoten den Salvatzailea
adoratzera eta maitatzera; eta bereciqui, aren compainatzera errespetuarequin, Proce-
sionean ibilcen denean, gure artean agueriqui publicoan promenatu naiz bezala, bere
compainiara gure arimac eraman detzangatic eriotz[eare]n videz desterru unt[ari]c
ateraco garen²⁶ demboran. Amen.

4. Testua

In nomine Patris et Filii et Spiritu Sancti.¹

bataya zazue Aitaren eta Semearen eta Izpiritu Sainduaren icenean:
erran zab[e]n Yesu Cristoc apostoluei

Auc dire, guiristinoac egunoro, eta eg[unea]n maiz aipatu bear tuen, itz sacra-
tuac: Aitaren, Semearen, Izpiritu Sainduaren icenean: itz autan izan gara batayatuac:
itz auquin izan guinen marcatuac Elizaco artaldean sarceco, eta guiristinotzat zagu-
tuac izateco: itz autan dago cimendatua cerura goateco esperanza gucia: itz auc
gogoratzen daucute, parabisuan gozatu bear dugun, Yaung[oico]a², Trinitate maita-
garria, Yinco bat bacarra, eta demb[or]a berean iru Presona diferentac. Aita, Semea
Izpiritu Saindua.

†

Trinitate saindua da, gure on gucien iturburua: bada Semea (cein baita Yesu
Cristo) yautsi balin bada cerutic, gorputz ilcor baten arcera³ eta gorputz ortan ain
berce oinace guregatic sofritzera: eta I[z]p[irit]u Saindua yautsi balin bada (Mende-
coste eg[unea]n) suzco mihien figuran Apostoluen adim[endua]c eta biotzac argui-
tzera, eta berotzera, guiristindadea fundatzeco, eta fedezco misterioac Elizari eracus-
teco: erran daiteq[ue], iru Presona div[inoe]c izan zutela parte misterio andi orietan
Semearen eta I[z]p[irit]u Sainduaren yauste miragarri orietan: bada iruec comunica-
tu zuten elcarrequin, gure arimen salvatzeco manera estonagarri ori: eta cusi zuten,
conveni dela, soilqui Semea guizon eguitea, eta soilqui Izpiritu Saindua yaustea
apostoluen gainera.

Aitac igorri zuen Semea (I[z]p[irit]u Sainduaren obraz aren gorputza formaturic)

(22) Horrela irakurtzen dugu: *onic*. (23) E "guizqui". (24) Ezin dugu irakurri/asmatu hizkiren bat,
azken puntu hau letra txikiz erantsia dagoelarik. (25) L. *profituaren[gati]c*. (26) Lehenbizi idatzi du *atera*
bear dugun eta gero aldatu.

(1) Izen eta adjetiboak laburturik lerro honetan, *nomine* ezik. (2) Hemen bakarrik ikusi dugu
"Yaung[oico]a". (3) Lehenbizi *yaunztera* gero aldatu.

bere odolar[e]n precioz gure becat[ue]n zorrac pagatzeco, eta gure arimac erosteco; eta Salvatore ondoan, Aitac eta Semeac igorri zuten I[z]p[irit]u Saindua apostoluen gana, Eliza Saindua formatzeco, eta salvacioneco erresuma guciac artan⁴ ezarceco guretzat.

[2] Beraz, iru Presona divin[oe]c izan dute parte gure salbatzeagatic guertatu diren misterio gucietan, eta iruei zor diegu obligacione bera, errecibitu tugun beneficio eta favore guciez.

† Igoal dire iru Presonac: ez da Aita, Semea edo I[z]p[irit]u Saindua baino andiago, zaarrago, sainduago edo prestuago: ain andia da I[z]p[irit]u Saindua bacarric, nola Aita eta Semea, dela biac batean, dela bat-banazca consideraturic.- bada presona bacoachac badu berequin yincotasun gucia, berce biac becein ungui: eta iruec batean⁵ ez dute gueiago, bacoachac bederaca baino Misterio gucizqui iluna, gordea, eta soilqui fedecac atzeman dezaquena!

† Ez ote da adimenduric, ori entendi dezaquenic? ez: ez da niorere munduan, misterio adoragarri au compreni dezaquenic, den savantena bada ere: eta ascotan Yincoac arguitasun gueiago maten dio presona ignorant eta umil bati misterio unen gainean. ecen ez Eliza-guizon yaquinsun, eta bere buruaz sobera fedoden bati -Puente.

† Ez ote dire cembait iduricanza bederen, Trinitateco misterio-az idea pizcabat formatzeco.- bai: una bat: Arzazue escuan alcha-sagar bat ederra: beguiz cusico duzue aren colorea: sudurraz usmatuco duzue aren usaina: atsiqui⁶ in ta, agoz gustatuco duzue aren zaporea: sagar bat baicic ez da, eta alaere badire aren baitan iru calitate diferentac: colorea, usaina, zaporea. = sagarbat bacarra, bainan colore-duna, usain-duna, zapore-duna.

Alatsu Trinitat[ea]n, Yinco bat bacarra delaric, badire iru Presona: A[ita] S[emea] I[z]p[irit]u S[aindu]a = Yincobat Aita dena: Semea dena: Izpiritu Saindua dena.

[3] berce asco iduricanza carzen dire Trinitateco misterioa nolabeit esplicatzeco = Sol, radius, calor- fons, rivulus, stagnum ignis, lux, calor.- in anima humanâ, *esse*;⁷ *intelligere, velle*.

bainan iduricanza suerte guciac escasac dire, eta gucietaric egoquiua da gure arima, ceinen baitan causten baitire iru potencia edo calitate miragarri, Trinitateaz idea andi bat maten daucutenac- mem[ori]a,⁸ adimend[ua], vorond[ate]a.

Cer da mem[ori]a? arima, oroitzen dena: cer da adim[endu]a? arima pensatzen eta comprenitzen duena: cer da vorond[ate]a? arima, cerb[ei]t nai duena. = iru ar[im]a dire?, arima bat bacarra dugu, izpiritu purua dena, Yincoaren iduricoa, Yincoaren iduricanzarat eguina: Adan creatzeracoan, erran zuen Trinitat[ea]: eguin dezagun g[ui]zo[na] gure semejanzarat, eta idurirat arima bat bacar untan causten dire iru potencia diferentac, gueroc ecin compreni dezaquegun maneran: mem[ori]a, gauza adituez oroitzeco: adim[endu]a, gauza adituen eta icusien entenditzeco, eta equen gainean discursac eguiteco: vorondatea, maitatzeco edo gaitzesteco gauza gogoratuac, eta comprenituac: cusiac edo adituac.

(4) L *ari mateco*.

(5) L *elcarrequin*.

(6) Agian lehenbizi "atziqui" ezarri du.

(7) L *memorari*,

azpimarratu gabe.

(8) Hitz hau laburturik ikusi dugu beti.

Orra, mist[eri]o andibat gure baitan: arima bat, izpiritu utsa, gorputzeco figura-ric ez duena, eriotzean gorputzetic aterata, Yincoaren ta aing[uerue]n guisa, viciric dagoena: arima unec izate bat soila du, Yincoac bezala: baititu iru potencia, Yincoac iru Presona dituen bezala: mem[ori]a, adimendua, eta vorondatea, elcarren artean diferentac dire, eta demb[or]a berean arima bat bacarra oroitzen dena, pensatzen duena, amodioa edo erra izaten duena.

Au da, Trinitate divinoac creatu zuen trinitate-suerte bat, bere semejanará, izpirituric zorrotzenec ecin comprenitua: gure arima iru potenciequin.

[4] ez bagara capable comprenitzeco gure baitan dugun Trinitate-suerte⁹ au, nola comprenituco dugu Yinco-baitan causten den Trinitate adoragarria?¹⁰

Ez erran, zuec ignorantac izanez, ezduzuela¹¹ comprenitzen misterio saindu ori: zuec becein itsuac dire guizonic savantenac misterio untaz questione,¹² eta presumituac ba dire, itsuagoac oraino. Consola ceizte bada, eta sinets zazue firmequi articulu fedezco gucietaric andiena, soilqui ceren Yincoac berac Elizari errevelatu dion, eta elizac zuei.- (S[a]n Agustini S[a]n Geronimoc erran cion: Puer aquas maris in puteum vertens a te Augustine!).

Valia zeizte z[ue]n mem[ori]az Aita etern[oare]n podoreaz eta misericordiaz oroitzeco; z[ue]n adimenduaz, Jesu Cristoren guizon-itea consideratzeco: z[ue]n vorondateaz, Izpiritu Sainduan z[ue]n biotzera yaustea desiratzeco. Erran zazue maiz: Glor[i]a Aitari, gl[ori]a Semeari glo[ori]a Izpiritu Sainduari orai eta beti: eta desira zazue cerura goatea, iru Pres[on]a div[ino]a[c] betaz bete custeco, eta Yinco bacarraren anditasuna eta saindutasuna laudatzeco.

5. Testua

Dominica septima post Pentecostem

Omnis arbor quae non facit fructum, excidetur, et in ignem mittetur. Mat. 7. 19.

Fruitu onic maten ezduen, arbola picatu bear da, suan erretzeco.

Cein da arbol maluros au, Yesu Cristoc egungo Evangelioan ain gogorqui meatchatzen duena?. Fruitu- Cer arbol-suerte ote da au?

da guiristino lazo eta alferra, fedea izan arren, obra onac eguiten ezdituena.= Yesu Cristoc comparatzen du guirist[ino]a arbol batequin, diolaric, fruituetan aguerico da, nolacoa den arbola, eta guisa berean obra onetan edo gaistoetan ezagun izain da, nolacoa den guiristino baten barrena. Ona balin bada arb[ol]a, emain tu fruitu onac: gaistoa balin bada, emain tu fruitu gaistoac- Ez dezaq[ue] arbol gaistoac fruitu onic eman: eta arbol onac nequez carrico du fruitu gaistoric. Eta certaco du nausi batec arbol frutadun gaistoa lur eder batean? soilqui picatzeco, eta suan erretzeco.

Guirist[ino]a da arbol bat, Elizaco lur ederrean landatua, fedezco misterioequin erregatua, eta acia, fed[eare]n arabera vicitzeco, eta Yincoaren gogaraco fruituac eta obrac eguiteco: Yesu Cristoc eman tio moyenac, obra gaistoetaric beguiratzeco, eta

(9) L *cbume*.

(10) L *andis ura?*

(11) E "ezduzuele".

(12) Hitz hau sobera dagoela esango genuke.

onetan empletzazeco: Yesu Cristoren borond[ate]a da, moyen autaz artosqui valia dadien, manamentu guciac leyalqui cumplitzeco; eta ez da asqui (dio Yesu Cristoc) neri erratea: Y[aun]a! Y[aun]a! zu zara nere Y[inco]a, eta maitatzen zaitut, adoratzen zaitut: ez da asqui alaco itz ederrac aipatzea, salvatzeco: ortaz gainera, bear dire eguin nere erranac: [2] bear da complitu¹ Ceruco Aitaren borond[at]e saindu eta zuzena: ifernuan daude erretzen asco guiristino, Yincoaren icena maiz aoan zaucate-nac: eta cergatic? cerengatic aoan eta mihian baitzaucaten Yincoaren icen adoragarr-ria, eta biotzean, desircunde gaist[oe]n pozoina, edo obra onetan ensayatzeco nagui-tasuna.

Ceruco erresuman sarceco, conveni da, necesario da, Yincoaren icena sainduqui ibilcea: Yincoari escatzea, datorrela guregana, gure biotzean erreguinatzera: bainan ezda ori asqui: auc ostoa eta lore ederrac dire, ez ordea fruituac: Yincoaren icena sainduqui ibilceaz, eta Yincoari otoitz eguiteaz, eta gracia escatzeaz landara: bear da inal gucia eguin, Yincoaren borond[ate]a praticatzera, cinez errateco: *cumpli² bedi zure borond[ate]a ceruan bezala, lurrean ere.* †

Asqui³ ote da, becatuic ez eguitea, eta biotzetic casatzea desircunde gaistoac, eta becatuico aficionera? ez eta ere.= ori baitaezpada neces[ari]o da, ez ord[e]a asqui, gure Aita ceruc[oare]n borond[ate]a cumplitzeco- Cer bada? (errain datazue): ez da asqui Yincoaren vorond[ate]a cumplitzeco, eta parabisuan sarceco, Yincoaren icena sainduqui aipatzea, Yincoari otoitz itea, becatuic beguiratzea, desircunde gaist[oa]c ilcea, eta becatuico aficionera itotzea? =

Ezdirrela asqui gauza eder auc, Yincoari agradatzeco?- Ez: gauza eder oriec arbol[are]n ostoa, eta loreac bezala direla: eta ez da Yesu Cristo content (egungo evangelioan) ostoez eta loreaz: fruituac escatzen tu, diolaric: fruitu onac carzen ezdituen, arbola izain da picatua, suan erretzeco: fruitu onac carzen ez dituen arb[ol]a, ez da ona, ez da fina, ostoa ederrac izanagatic: pica bedi. guisa berean, guiristino alferra, fatia, obra onen fruituic ezduena.

[3] Cer fruitu-suerte carri bear du arbolac, bere nausiari agradatzeco? Yincoac eman dion izateari, eta calitateari dagoquiona: comp[aracion]e: batec carri bear tu udareac: berceac, sagarrac, guereciac, guilchaurrac, aranac: bacoachac, bere claseco fruituac: eta ssertatua, edo ungui moldatua balin bada, obeagoac.- ez badu fruitu ohea ecarzen arbol ssertatuac, sserta-cabeac macatzác, sestracác baino, cer esquer mandiozaq[ue] nausiatic?

Guisa berean gure arimec man bear diote Salvatzaileari, bere gogaraco fruitu-suerte: eta cein da au? gure estatuari, eta calitateari dagoquiona- Otsoen artean elizatic urrun vici den bordariac, guisa batecoa: eliz-ondoan vici denac eta convenienzia gueiago duenac, berce guisacoa: ungui creanzatuac eta instruituac, ohea, ecen ez izpirituic edo escolaric ez duenac: (arbol ssertat[ua]re]n, eta sserta-cab[eare]n comp[aracione]are]n arabera): gazteec baino, zaarrec onduagoa: berce naz, ceruco nausi soberanoac emain du ordena, gutien ustedutenean, picatzeco, ilceco, eta ifernuco suan erretzeco, ez baitu ecarzen, bere moyenen araberaco fruitua.

(1) Lehenbizi *beguiratu*, eta gero aldatu. (2) E *cumpli* (sic) eta *lurrean ere* bakarric azpimarraturik. (3) Paragrafo hau eta hurrengoa ezabaturik.

fruitu onac carzen ez dituen arb[ol]a, izain da picatua- eta guisa berean guiristino alferra— meachu icaragarria! (Ni beldurra nago etc).

declina ā malo et fac bonum.

bi itz autan cerratzen du Yincoac gure salvamenduco videa. aparta zeizte gaitzquitic,⁴ eta eguin zazue onguia. badire cemb[ei]t gaizquiric iteco corayeric ezdutenac, eta onguia iteco nagui daudenac: auc beguiratzen dire gaizquitic, ez dute ord[e]a onguiric iten: arbol alferrac dire auc, picatzeco ta erretzeco baicic ez direnac.

[4] fedea da Yincoaren doain bat, artosqui emplegatzeraz obligatuac garena:⁵ fedea man dacu Yincoac, nausi batec erramientac eta aparassoac bere peonei eta seiei bezala, ez alfer egoteco, baicic trabailatzeco: seiac eta peonac alfer egoten badire, bear duten lana in gabe:⁶ nausia content gueldituco ote da? sofrituco ote tu bere cervitzuan?- valiutuco ote zaie erraitea? Yauna! guc ez dugu aciendaric colpatu, edo ssautu: ez dugu aitzurric galdu edo evatsi: tresna guciac oso tuzu:⁷ cergatic asercen zara?

ezduzue zagutzen, cein funsgabea den sehi alferren discursa au? eta cein arrazoin andiarequin errain daben nausiac: Zoazte nere vistatic, sehi alferrac! certaco man dauzquitzuet tresna oriec, ez trabailatzecoz?⁸- beraz munduco seiec ezdute asqui, nausiaric agradatzezo, gaizquitic beguiratzea: ortaz gainera: bear dute inala eguin lanean aritzeco, eta naus[iare]n gogaraco lanean.

eta naiduzue, gure Nausi cerucoa contenta dadien, gu gaitzetic beguiratzeaz, eta fedea oso gordetzeaz gure estatuco obligac[ionea]c cumplitugabe?.

O cembat cargadun, cembat buratso dauden ifernuan, guiristino onac, devotac, zuzenac ciruditenac! eta cergatic? ez berec in cituzten becatuengatic: bainan inala eguin faltan, beren meneco presonac correitzeco eta zaintzeco! inala in faltan beren echeetaco eta errietaco escandalac quenceco edo gutitzeco bederen! inala in f[altan] beren ondasunac eta lurrac gobernatzezo eta conservatzezo ondocoenzat! inala in faltan, lanari yarraiquitzeco, beren icerdi-nequearequin cerua irabaci naiz, eta, bacochari bere estatuco lana eman dion, Y[incoa]ri agradatu naiz!: bada, fedea emplegatzezo eta arequin irabaciac iteco ez da asqui, lanac itea: beardire eguin, Y[incoare]n vorond[ate]a cumplitzezo chedearequin: bear dugu maiz oroitu, Yincoac maten dacula eg[unear]n eguneco lana: nausiac seiei bez[ala].

[5] O n[er]e S[alvatzaile] maitag[arri]a! cein guti oroitzen garen zutaz, gure lanac itean, eta obligac[ionea]c cumplitzean! cein arinqui eta lazoqui iten tug[u]n, borchaz bezala ecin bercez bezala!

N[er]e A[ldizkari] M[aitate]a! Sar⁹ gaitecin gure barnean: car detzagun gogora, gure vician in tugun, accioneac Yincoaren cervitzucotz: serioqui considera detzala bacochari bere estatuco obligac[ionea]c, eta cinez erran beza, complitu ote tuen leyalqui eta Yincoaren amodioagatic: eta prest ote dagon, equen contua emateco Yesu Cristoren Tribunalean: finca dezag[u]n gure biotzetan Yesu Cristoren meachu icaragarri au: "fruitu onac carzen ezdituen arb[ol]a, izain da picatua, suan erretzeco;

(4) L "gaitetic" (sic -re-), ez "gaitzetic". (5) E "garena:". (6) L ezabaturic edo iten badute fantasiaz, nausiac ordenatuaz berce lan bat. (7) L ezabaturic: in dugu berce lan bat, zuc erranicacoa b[ain]o ohea. (8) L ezabaturic: nic erranicaco lanac iteco? (9) Ezkerreko bazterrean eta lerro artean Fullo alexandrinus (sic a-).

eta fedea eta gaineraco moyenac emplegatzen ezdituen guiristinoa (fed[eare]n arab[er]a vici ez dena, eta trabailatzen ez dena), izain da urrundua Ceruco naus[jiare]n vistatic (sei alfer bat bezala) eta artiquia ifernuco lecera.

Finca dezag[u]n sent[enci]a au (itze¹⁰ bat bezala) gure biotzean, castigu eternale-tic escapatzeco, eta sari eternala merecitzeco. Amen.

6. Testua

†

Hodie¹ Maria Virgo caelos ascendit.²

Egun iganda ceruetarat M[ari]a V[irgin]a S[aindu]a: alegra ceizte, ceren secula-cotz errequinatzen duen, Yesu Cristo bere Semearequin batean.- Au da Elizac er ten dacuna zorzi egun autan, Asuncioneco egunetic, aren Oct[av]a pasatu arteo.

Yesu Cristoz landara, ez da izan, ez da izain ere munduan arimatic, A[m]a V[irgin]a M[ari]a becein sainduric, perfetic,³ eta miragarriric: oridela causa anitz dire, Elizac, A[ma] V[irgin]a M[ari]a ohoretan establitu dituen, festac: bainan egungo festa da A[ma] V[irgin]a M[ari]a besten artean bestaric andiena, gloriose-na, eta gozagarriena. Egun coroatzen dire A[ma] M[ari]a festac Jesu Cristorenac Salvatorez bezala.

eta cergatic? Cerengatic egun gogoratzen baita A[ma] V[irgin]a M[ari]a eriotzea, ilen artetic piztea, eta bere gorputz gloriosarequin ceruan sarcea, ceru-lurren errequina izateco, bere Seme divin[oare]n compainian: au da doatasun bat paregabea! au da motivo andia gureztat alegratzeco, eta errequina soberano orri zori-ona emateco!- dembora bete ondoan, ilcen V[irgin]a M[ari]a nigarrezco lecu untaric ateratzeco, eta parabisuco lorian sarceco.

eriotzea ez ote da Adanen eta⁴ Evaren becat[uare]n ondorioa? eta ez ote da eguia, lembicico becatu orren castigutan soilqui Yincoc ordenatu zuela, ec, eta equen ume guciac ilcea eta becatu ura ez balitz guertatu, ecin ilac, eta eriotzetic libro izain guinela? berce aldetic ez ote da eguia, V[irgin]a M[ari]a izan cela concebitua, edo criatua⁵ becatu orren cutsuric eta mancharic gabe? Segurqui ala da.

nola bada er ten dacu Elizac, V[irgin]a M[ari]a ilcela?- badirudi, etzuela il bear

(10) L *arantze*

(1) 5. (sic.) testua bukatzen den orrialdean latinezko testu hau irakurtzen dugu, dudarik gabe 6. testuari dagokiona: "Ecclesia 15. die Augusti celebrat mortem, resurrectionem, et assumptionem B. M. Virginis, quae aetatis anno 63., vel 72., Hierosolymis, vel Ephesi mortua creditur (13. augusti), et anima é caelo redeunte (15. die) resurrexisset, ut simul cum corpore (non propria virtute, sed divina vel angelica potestate) eveheretur.

Gregorius Turon[ensi]s* et Ildephonus Tolet[anu]s**, é latinis: Andreas Cretensis et Germanus Constantinopolitanus, et Damascenus, é graecis, seaculo 7. et 8. assumptionem astruunt, in quam tota propendit Ecclesia, ita ut nemini liceat refragari, silentibus licet vestustis Patribus, ait Ben. 14.

Assumptio a 4. vel 6. saeculo celebratur, sed ejus Octavam Leo 4. instituit circa an. 847. occasione basilisci, omnes accedentes ad cavernam ejus occidentis anhelitu suo, et, Procesione cum imagine B. V. facta, occisi vel fugati, ipso assumptionis die". * Lerro artean *sec.* (sic.) 6. eransten du. ** Lerro artean *sec.* 7. eransten du. (2) Goiko bazterrean, eskuineko aldean *homilia* ipini du. (3) Lehenbizi "perfetaric". (4) E *et*, bukaerako *-a* gabe. (5) L *formatua*.

V[irgina] M[aria]c, becatu originaletic libro izan ezgueroz, eta are gutiago, Yesu Cristoc: ecen auc biac etzituen batere uqitu becatu originalac, eta Adanen odolean izaten den, pozoinac.- Bainan Yesu Cristo bera ilcen; ilzuten, eta ezbalute il ere, naturalqui ilen cen, zaartuta, dio S[a]n Ag[ustine]c- eta arrazoin cen V[irgina] M[ari]a ere ilcea, zaartuta ondoan.

Cerengatic [2] eguia da Adanen becat[ua]re]n castigutan ordenatu zuela Yincoac eriotzea, eta becatu ura dela causa emanacuala guciei ilceco sententia: eguia da, gure lembicico buratsoec goardatu izan balute Yincoaren leguea, ec, eta gu izain guinela beti zuzenac, yaquinsunac, pasione gaistoric gabecoac, ecin ilac,⁶ doatsuac edo naigabe, eta sofriqueri-suerte gucietaric libroac: ori gucia fedezco eguia ciertoa da. guisa berean, eguia da, ondicozco becatu aren pozoinac etzuela batere uqitu edo cutsatu V[irgin]a M[ari]a.

bainan V[irgin]a M[ari]a bere izatearen lembicico instantetic zuzena, graciaz bete eta pasione gaistoric gabecoa izan arren; gu bezala, Adanen umea cen. Adanen odoletic aterai, eta gu bezala eriotzearen zordun, eta gaineraco miserien sofritezco condicionarequin sortua,⁷ becatuaz landa, eta becatuic edo desooreric ez den gauzetan. Adanen becatua guertatuz gueroz, au da Yincoac ordenatu zuena. Ori dela medio, bere vici gucian, asco guisetara sofritu zuen, ecin gueiago; eta ondarrean, zaartu celaric, ilceco sententia cumplitu zuen, eta zor unen pagatzeco, gorputzetic aren arima doatsua aterata, ilic guelditu cen. Au da Elizac eracusten daucuna.

† (Cembait⁸ presunec⁹ nai luquete icusi V[irgin]a M[ari]a beti campatzen eta¹⁰ charma[ga]rriqui dirdiratzen, munduco pompen artean, munduco erreg[ui]ne]n guisa: nailuquete aditu, A[ma] V[irgin]a Aingueruen alzoan ibilcen cela beti, milagro andiac continuoqui iten cituela, eta yende guciec laudatzen, eta celebratzen zutela, eta asco liburutan asco gauza contatzen da, presona orien curiosasuna eta vanitatea contentatzeco capable dena.

† Ez luquete aditu nai presona onec,¹¹ ceru-lurren errequina soberanoa, munduan ceino, egon cela, gu bezala [3] naigabeez, eta asco sofricari-suerteez inguratua: itz batez: ez luquete pensatu nai, V[irgin]a M[ari]a nigarrezco aran edo valle untan desterraturic zagoela, eta atsecabeen artean, gu bezala.

bainan trompatzen dire: Yesu Cristoc etzuen izan atseguinic munduan:¹² pobrecia, umiltasuna eta sofriq[ueria]c¹³ izan ciren Yesu Cristoren zortea edo ondasun-partea,¹⁴ parabisuco vide a guri eracusteco: eta etzen arrazoin, aren amac berce vid[eri]c bilatzea, vicimodu gorde, necatu eta pobre bat baicic, ceruco erresuma irabazteco, eta ango errequina izateco. Au da Elizac eracusten dacuna, presona delicatuen, eta orgueilos en aalquetzeco eta bere barnean sar-arazteco: eta yende malurosen, eta lanetic vici direnen consolatzeco eta animatzeco.

Cer custen duzue, V[irgin]a paregabe untan? custen ote duzue pomparic anditasonic, soineco ederric? ez: por cierto: aren edertasuna gorderic dago, ariman dago, soilqui aguerida Yincoaren beguetan.

(6) L ez *ilcorrac*. (7) L *leguera obligatua*. (8) Hemen "Cembait", baina normalki "cembait". (9) Hemen "presunec", baina normalki "presona". (10) E errepikaturik *eta*. (11) L *onec* gainean *cembaitec*. (12) L *S[an] Pablo*. (13) Goiko paragrafoan "sofricari" *dago*. (14) L *herencia*.

Beraz, sortu cenetic il artaino, V[irgin]a M[aria] (Yesu Cristo bera bezala) egon cen zorion, eta atseguin osoric gabe:= Eta certain empletatu cen? Otoitzean, lanean eta caritatezco obretan: ausse da, biotzean gucioc fincatu bear duguna...

Evang[elio]a]c dio, iendeec deitzen zutela, zurguin edo oficiale pobre baten ama (Yesu bera izan baitzen oficio ortacoa, S[an] Jose bezala): alaber: meditatzen cituela devocione andiarequin issilic eta estonaturic Yesu divin[oare]n misterioac, lenic aurtasunec[oa]c, eta guero pasionecoac, eta, Salvatore-egun artaino cusi cituen, gaineracoac.- au izan cen V[irgina] M[ariare]n empletua: otoitza, lana, obra onac. ¡O cer esemploa¹⁵ echeco-andrenzat, eta lanetic vici diren gucienzat!

Urrun cen (Yesusez landa) munduco presonaric perfeten au fantasiatic, alferque-riatic eta medisanciatic: bereciqui medisanciatic, ceinec pozoincen baititu presona devot gueienen arimac, nior oartu gabe: demonioa dago gorderic (dio S[an] Franc[is]co Salesec) murmuratzaleen mihian, eta equen aditzaleen beharrian.= dem[onio]a, sugue bat bezala-.

ala minzo da S[an] F[rancisco] S[ales], cein baita Saindu gucietaric eztieta eta cortesena.

[4] Cembaitec diote, V[irgina] M[ari]ac Pasatu cituela mund[ua]n iruetan oguei eta iru urte: berceec comunzquiago diote, iruetan oguei eta amabi urte bete cituela: soilqui daquigu, Yesu Cristo ilta ondoan, asco urte in cituela oraino desterru untan.

Guiristino guciei, eta bereciqui emaztequiei, virtute guc[ie]n esemploa manta ondoan il cen V[irgin]a M[ari]a: aren arima goan cen bereala cerura: eorci zuten aren gorputza: eta guerosseago (irugarr[e]n eg[unea]n, diotenaz) arima eta gorputza elcarrequin yuntaturic, piztu cen. secular ez ilceco, eta milagrozqui izan cen arima eta gorputz alchatua cerura.

Yesu Cristo ian cen cerura bere virtutez, niorc lagundu gabe: yincotasunari, eta arima doatsuari dagoquionaz: bainan aren ama gucz s[aindu]a etzen ian bere virtutez eta indarrez, baicic aing[uerue]c alchaturic eta lagunduric- Petrus Dam[ianus].

Yesu Cristo, Yinco-guizon bezala, ian cen bera ceruetarat, aing[uerue]c compainat[uri]c, ez ord[e]a lagunduric: ez baitzuen lagunza bearric: A[ma] V[irgin]a ian cen arat aing[uerue]c alchat[uri]c eta sostengaturic, Yincoaren ordenaz-

Orrengatic erten da, Yesu Cristo ian cela, eta A[ma] V[irgin]a alchatua izan cela: Yesu Cristoren iatea deitzen dugu¹⁶ Ascensionea, eta V[irgina] S[ainduare]n alchatazea, Asuncionea: adiarzateco, Yesu Cristo bere virtute soilaz iancela, eta V[irgin]a S[aindu]a, favore, eta privilegio paregabe batez, ez ord[e]a bere virtutez.

Beraz V[irgin]a S[aindu]a atera cen munduco penet[ari]c eriotze doatsu baten medioz: ecin erranezco atseguinequin sartu cen bela ceruan, bere Semea icustera: ardietsi zuen gracia, bere gorputza pizteco ustelcera, utzigabe: obico arret[ari]c libratzeco: eta Aing[uerue]c lagund[uri]c eramateco cerura. Trinitate s[aindu]a]c arenzat prestatua zaucan tronura edo yarlecu goyenera.

Tronu artan dago yarriric ceru-lurren Erreg[uin]a bezala, Yesu Cristo baino beerago, bainan Aingueru eta Saindu guciac baino gorago, loria miragarri batez

(15) L *consolamendua*.

(16) E "gugu".

beteric (berce Saindu guc[ie]n gorputzac munduan guelditzen direla, azquen yudicio-eguneraino = communis-).

[5] Celebra dezag[u]n Yincoaren Ama Virg[inare]n eriotze doatsua, pizte gloriosa, eta cerurat arima ta gorputz alchatzea, edo asuncione triunfant eta gucizqui miragarria. Considera dezag[u]n, nolaco atsequina artu zuen berac, arimaco eta gorputzeco beguiz icustez bere Semea eta aren ondoan seculacotz yarceaz, Aingueruen eta Sainduen errequina bezala.

eta nolacoa izain cen Aingueruen eta Sainduen bozcarioa, V[irgin]a S[aindu]a ain gloriosqui yarriric icustez? Alcha dezag[u]n izp[iritu]a cerura: yunta gaitecin ceruco corte guciarequin, Erreg[ui]n sob[eran]o ori, Yincoaren ama, eta gure amachi maitagarria laudatzeco, ooratze, miresteco: desira dezag[u]n arat goatea, aren icustera: bainan oroit gaitecin, munduco desterruan egon cela, zaartu artaino, emengo naigab[ee]n artean, beti ari cel[ari]c otoitzean, lanean, eta caritatezco obretan, umiltasun andiarequin: eta beti igues iten ciol[ari]c fantasiari, vanitateari, alfer[queria]ri, eta bereciqui medisanciari.

7. Testua

Dominica 15. post Pentecostem

Ecce defunctus efferebatur filius unicus matris suae. Luc. 7.

Catautetan zaramaten, ilic, andre alargun baten seme bacarra, dio egungo evangelio s[aindu]ac.

Icusgarri dolerezcoa, eta ungui gauza penagarria da au. Eguia erraiteco, ez nuen, egun predicatu gogo eriotze tristeaz, eta ério cruel[are]n ondar colpe icaragarriaz: baicic berce asunto agradagarriago batez. Bainan iduri zait, ezdudala cer autatu berce materiari, Elizac egungo evangelio s[aindu]n proposatzen datan, eguia eternal, eta salvagarria utzita.- Catautetan- Ibat in civitatem quae vocatur Naim- Ocasione batez=.

aditu duz[ue]n, evangelioaren seguidac eracusten dacu, Yesus divinoac bere escuan duela, defuntuei vicia tornatzea: bainan ez dugu cer esperatu, egunoro alaco milagroa inen duela. Alaco milagroac in cituen, munduan cen demboran, eta guero ere in ditu S[an]to Domingo, S[an] Xavier, S[a]n Norberto eta berce asco S[aindu]re]n medioz, guiristino epelen fedea berratzeco, eta biotza moguitzeco, bainan ez ditu iten egunoro: eta finean, piztu cituen, il oriec ere guelditu ciren berriz ilceco, eta mund[uare]n acabanzaraino ilic egoteco obligacioarequin¹.

beraz, il beardugu gucioc?... bai. Statutum est hom[inibu]s semel mori dio S[an] P[ab]lo Apostoluac. Hebr. 9. ilceco ordena badugu, eta bein ilceco.- Adanec becatu inzuen mementoan, Yincoac condenatu zuen eriotzea sofriztera, ez soilqui Adan bera, baicic aren ondoco guciac ere- ilen zara ceren autsi duzun nere leguea: ilen dire,

(1) Normalki espero dena "obligacionarequin" da.

zureg[ani]c sortuco dir[e]n guc[ia]c [2] au da fedezco eguia bat ecin faltatua: au da egunoroco esperenciac eracusten dacuna. Elizara carcen tugun defuntu oriec cer erten dacute bere maneran? hodie mihi: cras tibi= egun izan da nere aldia edo chanya:² biar izain da zuena: Yincoac deitu nau, nic uste baino lenago: berce ain berce guertatuco zaitzue zuei. †

Auda, ilebete untan Elizara carritugun, bi def[untue]c erten dacutena. batec pasatu zuen munduan demb[or]a³ pusca bat: pizca bat gueiago pasatu gogo zuen oraino: bada, egun amaborz (bere eriotzear[e]n vezperan) izan cen meza nausian: il bear zuen, egun artan berean goan cen landara, lanean aritzera: eta supituqui man cion contua Yincoari gosaiteco demboran. Egun izan da nere sanya, erten dabe zaarrei: biar izain da zuena.

berceac etzituen berrogei urte baicic (urtarrilan beteac): urrun zagon sinestetic, ain fite aguertu bear zuela Yuye Sober[anoare]n tribunalean, bere itz, eta pensam[en]du guc[ie]n contu ersia matera: bada, il bear zuen, egun artan berean, eche batera etorria cen lagunzera, eta asco lan suerte eguitera, yende naasi eta lazoen cervitzatzeco eta issil-arazteco (Yincoaren ofensa andiac in diren, lecu batean): urosqui (escandala oriec guertatu baino len) Yincoac eman cion ondar avisua: iardetsi cion arc Yincoaren deyari: etsitu zuen bere viciac, eta prestatu cen bereala eternitateco⁴ viayetzat -Unec erten dabe gazteei: egun izan da nere sanya: biar izain da zuena: egun lurrac estalico nau ni: biar, zuen gorputzac- nic izan nuen Yincoaren avisua, bela prestatzeco: ez daquit, zuec izain duzuen, eta iardetsico diozuen.

[3] Una, nola sei egunen barnean atera diren erri chume untaric bi presona: equen aldia cusi dugu: gurea cusico dute berceec. ez du urte-erdi⁵ bat, tempesta batec erri bateco presonac, eta aciendac oro acabatu cituela, mendico arbolac gabaz echeen gainera artiqui ta.

† Sortu guinen instantean, man zacun Yincoac ilceco sententia, eta bein baicic ez ilceco... (bacarrac dire bi aldiz ilcen direnac, Naimgo alargun[are]n Semea bezala).

beraz ilcera condenaturic sortu gara: instant oro meachatzen gaitu erioac, eta ez daquigu, noiz emain dacun ondar colpea... ilcen diren, presona guc[ie]c erten dacute bacochari bederaca= hodie mihi, cras tibi. egun neri, biar iri: egun erori naiz: biar erorico aiz.= eta ala ere tranquil gaude? atrevitzen gara Yincoa ofenditzera, eta becatuan vicitzera?

dembora laburrean ustelduco da gure gorputza: arrec yaindute:= yaindute arrec nescach-mutil eder orien visaya, escuac, bularra, gaineraco miembroac, orai nornai tentatzeco capable direnac.

O gazte zoruac, eta reflexione gabeac! burua aicez betea daucazuenac: bestegun[eta]n, Yincoa adonatu bear lecuan, z[ue]n edertasuna (ispilua edo miraila escuan) atsainca adonatzan duzuenac, eta Elizan edo plazan adonatzera maten duzuenac z[ue]n gorputza ederqui apaindua, asco behatze, eta uquitze lizunei ocasionea emanic: \bar{o} gazte z[orua]c! Oroiceitze eriotzaco oren tristeaz: car citzue gogora z[ue]n

(2) L "sanya". (3) L 88 a[ño]s.. (4) L berce mundo. (5) Goiko bazterrean: "el 14. de junio de 1827. l. furiosa tempesta hizo horrorosos estragos en el Canton de Goncelin, pr[incip]alm[en]te en el Pueblo de este nombre a 5. leguas de Grenoble, en el valle de Graisisaudan: 40. casas arruinadas, y muchas mas amenazando ruina".

zagunac, eta adisqueac, erri untaric atera direnac: pensazue, nolaco plantan dau- den il-arri orietan: zatozte unat (erten dazute sepultura igüingarri orietaric) zatozte: cusazue, nola usteldu diren gure gorputz ederrac: nola arren bazca in diren...

[4] baguinuen guc ere fantasia pusca bat: munduco vanitateac eta ichurapenac enganatu, liluratu, zoratu guinduzten gu ere: bainan goarda fantasia gucia.- au da bere maneran iten daucuten discursa sepultura orietan sartu diren def[untue]c= zuec zatenac, izan gara: gu garenac sarri izain zate= hodie nihi: cras tibi.

Izan cen Espainian erreguina⁶ bat gucizqui ederra eta maitagarria: bainan ilita ondoan, aren visaya arras deseguin eta itsustu cen, au da visay charmagarri ura! Asqui izan zuen S[an] Fran[cis]co Borjac sanyamendu ori icustea, munduco ondasun, emplegu andi, atseguin guciei uco eguiteco seculacotz, eta vicimodu bat besarcaceco osoqui saindua eta perfeta.- ecin in zuen loric gau artan.

Sar gaitecin gu ere alaco sentimenduetan: ez artu gogoan, gure egoitza luce izain dela mundu enganios untan: asqui da sabeleco min bat, arri-colpe bat, preson[ari]c azcarrena acabatzeco: asco yende guelditu dire ilic beren lanen edo diversion[ee]n erdian: batzuec carrica-danzan, eta berce diversione-suertetan: baita ere musu-besar- caz zauden mementuan. Duc.⁷ Orl. Am^a.

Oriez guciac oyuca bezala daude ifernutic: hodie mihi, cras tibi: egun ni. biar zuec torrico zate unat.- Guc ez dugu uste alacoric guertatuco zaicula: ec ere etzuten uste.

Finca dezagun biotzean, supituqui ilceco peligro andi au: arranya detzagun gure concienziaco aferac len bai len: presta gaitecin Yincoaren aitzinean ongui aguertce- co.- il beardugu, eta bein soilqui berc[ee]n osaquiac custen tug[unean]n, erran diozagun gure buruari= bearb[ad]a, sarri inen tuzte nereac: bearb[ad]a biar ineute zuloa neretzat, eta arrac izain dire lagunac-

bereciqui considera zazue⁸ ori, z[ue]n aitzineco zaar[re]n tombara torcen zate- nean: fite sartuco naute tomba untan [5] Nolaco estatuan naico nuq[ue] causitu nere arima, ilceracoan? naico nuq[ue] causitu becatu mortalean? bila zagun bada estatu ura, ceintan naico guinuq[ue]n causitu oren icaragarri artan.

Considera dezagun, nolaco beguiequin behatzen dioeten⁹ ilcera doayen batec ondasunei, ooreei, diversione gaistoei: nai ta ez utzi bear tu, eta ez ditu batere estimatzen- (Eug[eni]o 4.) Aita Saindu in zuten fraire bat: campatu zuen ederqui, eriotzeaz guti oroituric, eta ilceracoan oyuca erten cion bere buruari: \bar{o} Gabriel! ojala ez ba-inz seculan atera¹⁰ ire conventutic: ojala il artaino seguitu¹¹ banu conventuco oficio¹² umil, eta ilunetan.= aisago prestaco nindeq[ue]n Yincoaren aitzinean aguertzeco...

Escarmenta gaitecin berceen esemploequin, eta iduqui dezag[u]n beti fresco gure gogoan eriotzea, vanitateari uco iteco, eta¹³ norc bere estatuco lanei yarraiquitze- co, Yincoa emen cervitzatu, eta ceruan gozatu naiz.

(6) L d[on]a Isabel, muger de Carlos 5. (7) Ez dakigu hitz horiek deslaburtzen. (8) E "zazu". (9) L daben. (10) L izan Aita S[aind]u, Cardenal, Obispo. (11) Ezabaturik izan baun (sic -un). (12) Ezabaturik cuzinari edo portero, eta lerro artean horren ordez oficio umil, eta ilunetan erantsirik. (13) E et, -a gabe.

8. Testua

Dominica 17. post Pentecostem

Diliges Dominum Deum tuum ex toto corde tuo. Mat. 22.

Maitatuco duzue z[ue]n Yinco Yauna biotz guctic.

Yesu Cristoren demboraco dotoreen artean, bide cen disputa andi bat, ea, cein ote cen manamend[uri]c andiena Yincoaren leguean? batzuec cioten, cela Circuncisionea (cein baitzen gure artean batayoa bezala): berceec, Larumbata goardatzea (cein baitzen guretzat igandea bezala) berceec, ofrendac eta sacrificioac Yincoari eguita.

dot[or]e oriec orgueiluz beteric zauden: etzion niorc niori amor eman nai, eta are gutiago Yesu Cristori, cein[e]n¹ contra invidiaz eta arrabiaz beteric egoten baitziren. bainan alaere, curiosasunaz, eta frogatzeagatic edo tentatzeagatic, yunta inta ondoan etaric batec galdeguin cion: Yauna! cein da manam[enduri]c andiena Yincoaren leguean? Ord[ue]n Yesu Cristoc Maestru soberano guisa, erran cion: maitatuco duzu zure Yinco Yauna biotz guctic, eta borondate osoaz, gauza gucien gainetic aalic eta gueyenic. Una, legueco manam[en]du pr[incip]ala, gain-gainecoa, eta berce guc[ie]n iturburua, eta cimendua, (ceini baitarrayo lag[u]n prog[imoare]n maitatzeco manamendua).

Au da, Yesu divin[oa]c eman cion erresposta, egungo evangelioac aipatzen d[ue]n, Dotoreari.- beraz, ez dugu, cer disputatu eta yarduqui, yaquiteco, ea, cein den manam[enduri]c and[ien]a, importantena, errespetag[arrien]a: Yesu Cristoc bere ao divinoaz deseguin tu duda guc[ia]c- Soilqui beardugu consideratu, cer den Yincoa maitatzea, eta cer in bear d[ugu]n, Yincoari amodioa eracusteco, edo certara obligatzen gait[ue]n manamendu yincozco unec.

[2] Cer da Yincoa maitatzea g[auz]a g[ucie]n gain[eti]c? naiago izan, g[auz]a g[ucia]c galdu, ezen ez Yincoa ofenditu.- Ar dezag[u]n gogoan dotrinaco pontu au: seriosqui pensa dezag[u]n, ea causten den gure biotzean alaco amod[io]a gure Crea-tzaile andiaren, eta gure Salvatza[ail]e amulsuaren ald[er]a ah! cein bacarrac diren, prest daudenac, bere guticiei contra itera, Yincoa ofenditzeco beldurrez!- bizquitartean galde in diozagun edoceini: maite duzu Yincoa? bela iardetsico dacu: bai: maite dut Yincoa guciac baino gueiago.

maite ote dute Yincoa, occasione gaistoan vici diren nescach-mutil oriec? ostatuan sarcen diren aldi-oro, asco becatu-suertetara lerratzen diren yende oriec? bercén onguia ecin icusiz, beti murmuratzen ari diren presona devot oriec? evatsita ondoan, edo prestamuz escatu ta ondoan, (zuurqui viciz) tornatzera aalean, leiatzen ez diren oriec?

bada Yincoa maite duenac in ala iten du, ez soilqui mihiz Yincoa laudatzera, baicic Yincoaren erranac cumplitzera, eta lg[un]a Yincoaren amodioagatic bere bur[uare]n arabera maitatzera: eta ezda eguiazcoa gure amod[io]a Yincoaren alderá, ez badugu acholaric Yincoa contentatzeaz, ez badugu cinezco chedea, eta desira ar[e]n legueac goardatzeco- Ni maite nauenac (dio berac) nere erranac eguinen tu. Orra cer den Yincoa maitatz[e]a.

(1) Ala "ceinaren" ote?

[3] Certara obligatzen gaitu manam[en]du unec? Yinco soila eta bacarric adoratzera, gorputzeco eta arimaco erreverencia osoarequin: ecen Yincoac man dacu gorputza eta arima, gure izat[eare]n bi pusca auc emplega detzagun aren cervitzuan, fedea, esperanza eta caritatea edo amodio saindua biotzean eta arima barnean dauca-gularic, eta modestia errespetuzco bat eracusten dug[ulari]c, gorputzeco moguimendu gucietan, bereciqui otoitz iteco demboran, dela echean, dela Elizan, eta guc[ie]n gainetic aldareco Sacram[entu]a adozten dugunean.

gure compainian dabilzan, aing[uerue]c custe-ute Yincoa zoco gucietan: adorate-ute erreverencia andiarequin: gure arimec ez dute custen Yincoa, gorputz ilcor autan preso dauden demboran, bainan fede vici baten medioz, capable dire Yincoa consideratzeco, eta custen balute bezala adoratzeco. Pizt dezag[u]n bada, gure fede il-urran: bil dezag[u]n gure izpiritu barratua, eta mihiz otoitz iten dugun mementuan, oroi-gaitecin, nori minzo gaizcon: ura dela ceru-lurren Yabe sob[erano]a; ar[e]n aitz[inea]n egoteco ez direla asqui digno aingueruac eta sainduac berac: bere escuan duela, noiz nai, guri vicia quencea, eta gure arima eta gorputza ifernuco lecera botatzea.

Sar-gaitecin beldurcunde salvagarri batean, pensam[en]du gaisto edo alfer guciac apartatzeco, eta dela belaunico, dela yarrita, edo etzanta ere, errespetu andiarequin egoteco: onez onean al-badataiq[ue], obe da belaunico: bainan ez da beti necesario [4] ez da conveni ere presona flacoentzat- Ord[e]a beti eta gucienzat necesario da gogoa Yincoa baitan iduquitzea, edo Yincoa gana alchatzea, eta bilcea aal guciac: beti neces[ari]o da beguiac eta gaineraco sentiduac modestqui Yincoaren aitzinean iduquitzea, bazterretara itzuli gabe.

aditu duzue cer d[e]n Yincoa maitatzea: da Yincoa, gure Creatz[aile]a, eta Salv[atzaile]a bezala onestea: aren ald[er]a esquer-oneco ume izatea: ari atseguin mateagatic, lag[un]a maitatzea, eta urricari izatea, eta gaineraco manam[en]du guc[ia]c artosqui beguiratzea.- Aditu duzue, cer in bearden Yincoaren amodioa praticatzeco, edo certara obligatzen gait[ue]n manam[en]du andi unec: obligatzen gaitu, aren baitan ezarcera gure esperanza gucia: adoratzera gorputzeco eta arimaco reverenciarequin, aalic eta obequienic, aren anditasuna, eta saindutasuna, fede vici batequin, amodio carsu batequin; firmequi sinesten dugul[ari]c, presente dagoela lecu gucietan, eta guc ez cusiagatic, berac custen gaituela, eta zor zayon oorea carcen diogularic izain dugu ausarcia aren presencian² eguiteco gauzaric, aren gogaracoa ez denic?- izain ote da guiristinoric, cerbeit galdu duenean, edo cembeit secreto icasi nai duenean (Yincoaz etsitu ta, Yincoari uco inta) aztietara goain denic, cein baitire ifernuco etsayaren ministroac? ez dut uste, z[ue]n artean Au da Yincoaren ofensa bat gucizqui gravea: au da, dem[onio]a Yincotzat adoratzera bezala, eta dem[onioare]n baitan bere confianza paratzea, bere curiosasuna eta pasion[e]a satisfatu naiz- au da supersticione bat, Yincoac eta Elizac gravequi³ debeatua, eta Yincoa maitatu eta adoraratu gogo duenac, beinere, guertaric guerta ecin practica dezaquena, naiz aurquitu viciar[e]n arriscuan. Saul. lenago beardugu sofritu cer nai malura, cernai calte, cernai

(2) *L. ematzequi deboch bat.*

(3) *L. meachu andiequin.*

eritasun, cernai grina, ecen ez goan aztietara erremed[ioare]n bila, edo gauza gordeen eta galduen berri icastera.

[5] Aztiac eta aztianzeta sinesten dutenac becatu mortalean daude, osticatzen baitute Yincoaren legueco manam[enduri]c andiena. Eguia da, aztien icena duten gueienac embuŕtero batzu direla, cembeit sos irabazteagatic, yendea enganatze-utenac: baina Escrit[ur]a S[acratua]c eracusten dacu, izan direla, eta izan daitezquela eguiazco aztiac ifernuco etsayaren cervitzuan yarriac, eta arenganic asco secreto icaste-utenac, Yincoaren permisionez, guezurrac eta eguiac naaste:⁴ falsoa baita dem[onio]a Ez da errez, yaquitea, cein diren eguiazco aztiac, edo soilqui ichurapenazco aztiac: asqui da yaquitea, ala eguiazcoac, nola ichurapenazcoac becatu mortalean vici direla, baita ere equen gana goaten direnac, eta equen baitan sinesten dutenac.- abominatur Dominus Deut. 18.- gaitzesten tu Yincoac, igüin tu sorguinqueriaz, eta supersticione suerte guciez valiatzendirenac eta aztietara acuditzen duten yende malurosac, eta mundu untan ere, asco aldiz castigatu ditu eriotze supitua-requin.

Cein urrun zagon aztiez valiatzetic, amaborz⁵ urteco guiristino zorionezco bat! (in Sinarum imp[eri]o) Eritu cen: medicuec erran zuten etzuela posible sendatzea naturalqui Orduen Yinco falsoen adoratzale batzuec, errancioten aren Aitari: *guc* sendatucodugu zure semea aztianzen edo ceremonia batzuen *medioz*= apenas seme yincotiarrac aitu zuen ori, non erran baitzion fermuqui= Utz-nazazu ilcera, nere Aita maitea! naiago dut il, ezen ez osasuna ardietsi supersticioneen indarrez, eta Yincoaren oorearen caltetan”.

Icas zazue gazte saindu orrenganic Yincoa maitatzen, Yincoa bacarric adoratzen, soilqui cilegui den maneran erremedioa bilatzen, eta aztiei seculacotz uco eguiten. Amen.

9. Testua

Dominica 5. post Pascha

Amen dico vobis: si quid- Joan 16.

Eguia ta fedea erten dazuet: nere icenean (bearbezala) nere Aitari escatzen diozuen gucia, emanen dazue (conveni den demb[ora]n eta maneran.) dio Yesu-Cristoc.

Urbilcen zaicu Salvatore-eguna: goanquetan dago Yesu Cristo cerura: gogoz considera dezagun, S[an] José Cupertinoc bezala, oraino gure artean dagoela: erran diozagun, Eliz-ama sainduac erten dion bezala.= “zaude apur bat oraino gure compainian: ez gaitzatzula utzi bacarric munduco tentamenduen artean”.

Iru egun oso inen tu oraino gurequin Salvatzaile maitagarriac: iru egun autan berra detzagun gure otoitzac, aren benedicionea meressitzeco, gure propositu onac bortizteco, eta gure arimac azcarceco tentacione gaist[oe]n contra.- Au da Eliz Ama

(4) Beharbada “naasten” izan behar luke.

(5) E “amaborz”.

s[ainduare]n chedea Salvatore-aitzineco iru Procesionetan: izan bedi, otoi, ori bera Elizaco ume gucien intencionea.

Iru egun autaco otoitz publicoetan escatzen diogu Yincoari bere benedicionea, gure arimenzat, gorputzenzat, aciendenzat, bazterrenzat,¹ aitorcen dugul[ari]c aren escuan dagoela gure buruen, eta gure gauza guc[ie]n zortea: ¡aitormen umila, baitezpadacoa, eta cinez iten bada, anitz valiosa!

Ori comprenitzeco, adizazue otoitz edo rogacione auq[ue]n hist[orio]a-

Orai duela mila ta lau ehun urte (en 470.) sartu ciren Francian tropa estranyer cruel batzuec (los Borgoñones), Espainian Bonap[artere]n tropac sartu diren bezala: ez da deusere guertatzen ustecabetan: andiac ciren guiristino laz[oe]n becatuac, eta equen castigatzeco igorri cituen Yincoac, ez soilqui tropa oriec: baicic berce asco malura.² [2] dembora lucean, urteoro eta urtean maiz sofritzen zuten frances miserablec Yincoaren aserredura yust[uare]n marca berri bat bazterret[a]n, echeetan, presonetan:

Lur-icarak maiz guertatzen ciren, eta Palacioric solidoenac lurreratzen: urteco demborac, sasoinac, edo estacion[ea]c, ereiteco &., naasiac zabilzan Oyaneco bestiec ssautzen, eta arrasatzen cituzten equen landac: Otsoac tropaca sarcen ciren egun[are]n erdian irietan, errietan, echeetan, eta masacratzen zuten arrabiarequin causten zuten gucia, dela aciendac, dela presonac.- Eche-erretzeac guertatzen ciren betbetan eta maiz: bacarrac ciren asteac, eche erreten berria barrayutzen etzenic: bacarrac ciren egunac (diote demb[or]a artaco historio-ileec), Yincoaren yusticiaren, eta castig[uare]n seinale icaragarri bat, yendec custen, edo aditzen etzutenic- Mundu gucia icaran zagon, eta bacirudien mundua finitzera zoala.

bein batez Bazcoten,³ S[an] Mamerto, Vienaco obispoa meza solemnea maten ari cen: irico yende gueiena Eliza Catedralean zagon

Eldu da betb[eta]n berria, sua ichiqui zayola irico echeari, cein baitzen gucizqui maginifioa, eta andia, iri gucia azp[ia]n bezala zaucana: arritzen da yende gucia, ateratzen da Elizatic: goaten dire guciac ber[e]n echeetara, ber[e]n gauz[e]n zaincera: guelditzen da bacarric elizan S[an] Mamerto glorioso aldare[are]n aitzinean.

Cer eguinen du bacarric Elizan Obispo andi unec? Icusiric, yende gucia goanzayola, meza acabatu gabe, ecin erranezco penaz beteric, auspez botatzen du lurrera bere burua: alchatzen du biotza Yincoa gana: adoratzen tu Yincoaren yuyamenduac: escatzendio bere meneco yend[ea]n zat barcamendua, eta misericordia [3] are gueiago: eguiten du votu, urteoro otoitzac edo rogacion[ea]c publicoan eguiteco, eta populu guciarequin Procesionean ibilceco. (Salvatore-aitzineco iru egunetan.)

O cein andia den otoitz carsu bat[e]n indarra! O cein miragarria, Yincoaren podorea! Apenas S[an] Mamerto Obispoac finitu zuen bere otoitza, eta eguin bere votua, mementu artan berean guelditu cen sua milagrozqui, (norbeitec manatu balio bezala, eta adimenduric balu bezala, bere naus[iare]n zagutzeco eta obeditzeco): guelditu cen eta itzali arras, iri gucia consumitzera zoalaric, errcursaric⁴ gabe... O, cein-

Compara zazue aistico icialdura oraico consolamenduarequin Yende gucia berriz bilcenda Elizara, bere Obispo s[ainduare]n gana, atseguinezco nigarra zariolaric.

(1) E "bazterrenzat", *bazter*- lerro bukaeran dagoelaric eta *enzat* hurrengo lerroaren hasieran.

(2) E "malura".

(3) L la nuit de Pâques an[ne] 470.

(4) Hola dago, agian "errcursaric" behar lukeela.

S[an] Mamertoc, meza erran ta ondoan, ematen tio Yincoari eskuerrac umilqui eta gozoqui milagro andi ortaz: declaratzen dio bere Populuari, eguin duen votua. guciac laudatze-ute, eta apez guc[ie]n baimenarequin paratzen du leguea, urteoro, Salvatore-aitzineco iru egunetan, Elizatic campora Procesionea, eta rogac[ionea]c eguiteco.

Ecín pondera daiteq[ue], nolaco fervorearequin asi ciren eguiten rog[acion]e umil eta valios ori: eta cein efetu andiac causatu cituen bereala

Etzen gueiago izaten lur-icraric: quendu cen urteco sasoinen naasmendua, eta arranyatu⁵ ciren estacion[ea]c, edo demb[or]a yaquinac, ereiteco, eta berce lan-suerte gucietao: etzen aguercen otsoric edo oyaneco bestiaric egunaz irietan, eta echeetan.

[4] barrayatu cen fite sanyamendu miragarri unen berria, eta edatu cen Franciatic Espainiara, Italiara, eta Guiristindade gucira, Procesione saindu orien iteco costuma salvagarria...

Aditu duzue, Salvatore-aitzineco Litanien, rogac[ionee]n, otoitzen, eta Proce-sion[ee]n historiao, eta astapena: nolaco efetuac causatu cituen, asi ciren demb[or]a maluros artan.

Badugu orai ere, certaz nigar eguin: custe-uzue, nola gabilzan gucioc oguei ta amar urte untan: erri untaco eche guciac erreac: Espainia ta Francia gucia naasiac, ssautuac, erremestuac: Yendeac yend[ee]n contra fierqui alchatuac, elcar il naiz; vicimodua, eta oorea elcarri quendu naiz: nion ere baqueric edo seguranzaric ez.-

† eche⁶ erren, oyan erreen, guizon-ilzeen berriac aitzen ta iracurzen tugu- lur-ic-rac italian izurria francian.

Sar gaitecin bada S[an] Mamerto glorios[oare]n sendimenduetan: compreni dezag[u]n, gure becat[ue]n castigutan, igorzen dazcula Yincoac (gure Salvatzaile ma-itagarriac) izurri oriec: gure oneraco avisatzen eta meachatzen gaituela ceruco Aita misericord[iosoa]c, gu becatuan ilceco beldurrez, eta seculacotz ifernuan ondatuac izateco beldurrez . † ari agradatzeco bearda conc[ienci]a garbia, eta ber[are]n leg[ue]a goardatzeco int[encione]a- Salv^e. biaremⁿ. orzil^a.⁷

Enzun dezag[u]n, esquer andiequin, gure Salvatzailearen, gure Arzain onaren ssistua, voza, avisua: bota dezag[u]n biotzetic becatuaco aficionea: esca diozagun cinezco urriquiarequin barcamendua eta lagunza aste untaco otoitz publicoetan, S[an] Mamertoc in zuen bezalaco fedearrequin.

Otoitz oriet[a]n escatzen diogu misericordia Trinitate sainduari eta lagunza A[ma] M[aria]ri eta ceruco Aingueru eta Saindu guciei, gure arimenzat, gorputzen-zat, eta, vicitzeco bearditugun,⁸ gauza gucienzat: Kirie.- ora.

nolaco umiltasuna, eta fedea ez diogu eracutsi bear Yincoari? nolaco chedea, becatuari uco iteco? Ah. S[alvatzaile]e m[aita]a! nere esc[ua]n banauzca er[r]i unt[a]co pres[on]a guc[ie]n biotzac (zuri presentatzeco zuc merce bezala, garbituric) zuri oyu in-arazteco?- S[an] Mamertoren amodioagatic, otoi, urrialzeite, Y[aun]a, gutaz: moguitzitu gure biotzac, sainduqui iteco rogac[ion]e valios auc, eta zure benedicionea merceituzeco orai eta beti. Amen.

(5) L *ssussendu*.

(6) Goiko eta ondoko paragrafoen artean erantsia paragrafo hau.

(7) Agian "Salvatore

biaremonaren orzilarea" irakurri behar da.

(8) Lehenbizi "beatu-tugun", eta gero "beardi-tugun".

10. Testua
Dominica 3. post Pascha
Plorabitis et flebitis vos. Joan. 16.

Z[ue]c nigar inen duzue, eta atsecabe anitz sufrituco duzue: bainan z[ue]n tristecia itzulico da atseg[ui]n andirat erran zaben Yesu Cristoc apostoluei Pasione aizi-
nean il bear zuen eg[u]n verean.

Apur baten ondoan, ez nauzue icusico: eta berriz apur bat[e]n ondoan icusico nauzue: eldu baita demb[or]a nere Aitaren gana ni goateco.

Cer erran naidu izcunza unec? (cioten ap[ostolue]c elcarri galdeca zaudelatic) apur baten-?

Zagutu zuen Yesu Cristoc bere apostoluen ambarrasa, eta nai lioquetela galde-
guin, itz orien sentidua comprenitzeco; eta erran zaben: "Yarduquitzen ari zate, ecin comprenituz, nic cer erran naidudan itz auquin- apur.-? modicum= Gurutzean ilen naiz: eorzico naute: bainan icusico nauzue, ilen artetic pizturic, eta guero cerura noala nere aitaren gana, loriaz beteric, eta pompa andiaz inguraturic: bizquit[artea]n Eguia¹ ernten dazuet: Zuec nigar inen duzue, eta naigab[e]a franco sofrituco duzue, eta munduco yendea- becatariac, nere etsaiac, ilzal[ea]c irriz egoindre munduco gust[oe]n eta atseg[ui]ne[n] artean: bainan ez icitu: zuen nigarrec izaindute ondore bat gozagarria, eta equen gustoc, ond[or]e bat nigargarria. Comp[aracion]e bat adizazue.

Andre bat erditzeracoan, triste dago eta beldurturic, ceren causten den peligroan, eta oinacequin: bainan urosqui libratu ta ondoan, atseg[ui]n andiaz betetzen da, ceren goan den estutasun ura, eta eman d[ue]n aur bat mundura.- Zuec ere, dio Jesu Cristoc triste egoin zate orai, ceren utzi bear zaituztedan sarri, munduco peli-
groet[a]n. bainan consola zeizte: berriz icusico zaituztet eta icusico nauzue (dela piztuta ondoan, dela ceruetara iganta ondoan, z[ue]n gana eldu naicelatic eriotzaco orenean): ord[ue]n alegratuco zate, eta ez dauzue² niorc ere secular quenduco z[ue]n bozcarioa, atseg[ui]n[a] eta doatasuna.-

[2] Au da egungo evang[elio]are[n] hist[ori]o uquigarria, ceinec aditzera maten baitacu Yesu Cristo Gure Yaunaren amodio ezta eta biotzezcoa, apostoluen eta guiristino on guc[ie]n aldera- Zuec nigar inen duzue, mundutarrac bozten eta loria-
tzen diren demboran: bainan ez icitu, ez galdu biotza: mundut[arre]n atseguinac ez deusac dire, vanoac, ichurapenazcoac, pericorrac:³ eta equen erregretac eta marrascac, izain dire secularcoac, erremedio gabeac: bainan nere cervitzarien nigarrac, eguin contu, instant batecoac direla: bada instant bat da guizon[are]n vicia lurrean, eterni-
tat[ear]e[n] aldean- dio S[an] Ag[ustine]c.

Zorionecoac, nigar ite-utenac, ceren izanen baitire consolatuac: zorigaitzecoac⁴ nitaz aanciric, vicimodu lazo batean irri ite-utenac, ceren izain baitire gogorqui yuyatuac.

Cergatic dire zorionecoac nigar ite-utenac? certaz in beaute nigar guiristino eguiazcoec? Uste-uzue, Yesu Cristo minzo dela, beg[uietari]c issur den nigarrac? Ez, nere a[ditzaleac]: nigar[rare]n icenaz valiatzen da Yesu Cristo, guri adiarazteco, izain

(1) Paragrafoa hemen hasten zen lehenbizi, *Gurutzean* hitzetik *bizquit[artea]n* artekoa gero izan dela sartua.

(2) Espero dena "dazue" da.

(3) Lehenbizi *iragancorrac*.

(4) L *zorigaitzecoac*.

dug[u]n tristeciaz, munduco malur[e]n eta errecontru macur[re]n motivoz; eta pr[incip]alqui gure barrenac sofritzen d[ue]n penaz, abitura gaistoei contra itean, becuraco ocasionei ies itean, eta dem[onioare]n eta lagun gaist[oe]n tentam[en]dua]c garaitzean.

Are gueiago: nigar itea deitzendu Yesu Cristoc, cin-cinezco damua eta urriq[ui]a⁵ biotzean sentitzea, bera ain berce aldiz ofendituaz: Ofensatu dut, aserraci dut nere Aita maitagarria, nere Salvatzaile guciz onguilea, biotz ezta, eta biotz umila: nere Yuye sob[eran]o ifernuco zolara bota nazaq[uen]a nola nagoq[ue] nigaric in gabe, nere biotz ingrata erdiratu eta zatitu gabe?⁶

3. *histoires*⁷ choisies p. 251. Paphnucio y Thais[...]

Coram caeli et terrae domino ratio[n]...

Quoties aura spirat, toties insonat a[...]

Nic segurqui asco g[

amulsu eta ador[

anitzec beinzat,

nialqui bederen

Nola

gusto arceco,

occasione gal-g[

nigar in g[

aitzin[

etz[

4.

]tayo sⁿ. parecoa!
berce Sⁿ. esemplo ederra,
]zco nigarra eguitⁿ.
, Y^a. ofenditzean
]ficatzean. †
diversione onest bat,
]zcoac, danyerosac,
]u mateco beldurrez
]rrun daitecila mu-
]atsoec b^e. umeac,
, non ta nola
Elizan daudⁿ.
ci tuenean
nic
faltan
laud^c.
]dian:
saindua?
]ian

(5) Ik. *urriquiareq[ui]n* 9, 4, 6. (6) Hemendik aurrera zeuden orrialdeak hautsirik daude eta testuaren zatirik handiena galdurik, orrialde ezker edo eskuineko zenbait hitz bakarrik ageri direlarik. (7) Esango genuke goiko bazterrean erantsiak izan direla *histoires choisies*..., *Coram caeli*..., eta *quoties aura*..., orrialdea lehenbizi *Nic segurqui asco*... hitzekin hasten zelarik.

HIZTEGIA

A

- Aingeru (i.) 'angelus'. *aingeruentzat* 1, 5, 4.
Ik. restuko 15. oharra.
- Aitzitik (j.) 'alderantziz, ostera'. *aitzitic* arat
doa 1, 5, 2.
- Aldaira (i.) 'aldaketa'. alianzaco arcaren
aldaira 1, 3, 4.
- Anbarras (i.) 'keska, zalantza'. apostoluen
ambarrasa 10, 1, 4.
- Amulsu (adj.) 'maitetsu'. *amulsu* 3, 3, 1.
- Animoski (ad.) 'kementsuki'. *animosqui*
defenditzeco 2, 4, 2.
- Artoski (ad.) 'arduraz, artaz'. *artosqui* 5, 4, 1.
- Aztianza (i.) 'aztikeria'. Aztiac eta
aztiazetan sinesten dutenac 8, 5, 1; guc
sendatucodugu zure semea *aztiazten* edo
ceremonia batzuen medioz 8, 5, 2.

B-D

- Bisai (i.) 'aurpegi'. *visay* 7, 4, 2.
- Bodore (i.) 'botere'. *bodore* gucia 1, 3, 3.
- Desirkunde (i.) 'nahi'. *desircunde* gaistoen 5,
2, 1.
- Desiratu (a.) 'nahi izan'. *desiratze* 4, 4, 3.
- Diskursa (i.) 'hitz, mintzaldi'. *discursa*
atseguin... unec 2, 1, 3.
- Dretxo(i.) 'zuzen'. Elizaren *drechoac* edo
zuzenac 2, 4, 2.

E-F-G

- Edoi (i.) 'hedoi, hodei'. *edoi* eder batean 1, 1, 4.
- Eliza (i.) 'ecclesia'. *Eliza* ama 2, 1, 2.
- Erranza (i.) 'esaera, esapide'. Izipiritu Saindua
valiatzenda *erranza* autaz 1, 3, 5.
- Erregret (i.) 'neke, atsekabe'. *erregreten*
ermedioa bilatzeco 3, 5, 3; *erregretac* eta
marrascac 10, 2, 1.
- Estonatu (a.) 'miretsi, harritu'. *estonaturic* 6,
3, 5. Ik. ere *estonagarri* 'miresgarri,
harrigarri' 4, 1, 3.
- Faü (adj.) "faun, zimel". *guiristino* alferra,
faiia, obra onen fruituric ezduena 5, 2, 4.
- Fazegatu (a.) 'baketu'. *facegatu* artaino 1, 4, 3.
- Goan (a.) 'joan'. *goan* 2, 1, 6.
- Giristino (i.) 'kristau'. *guiristino* batec 1, 1, 5.

- Glorios(o) (adj.) 'gloriazko'. Sarce *glorioso*
unen 1, 2, 5; Sarce *glorioso* orren 1, 3, 3.

I-K-L-M

- Iardetsi (a.) 'ihardetsi'. *iardeste*-ute 1, 3, 3.
- Iautsi (a.) 'jaitsi'. *yautsi* cen 1, 5, 2.
- Idurikanza (i.) 'gonbaraketa; antz'. *esemplo*,
iduricanza, eta comparacione 2, 1, 5;
iduricanza 'antz, itxura' 3, 1, 2.
- Ifernu (i.) 'infernu'. *ifernua* 1, 3, 3; *ifernuco*
10, 2, 4.
- Imajina (i.) 'irudi, antz'. Yincoaren
imaginarat creatua 2, 4, 1.
- Intres (i.) 'interes'. Elizaren *intresac* 2, 3, 2.
Ik. *Dretxo*.
- Izpiritu (i.) 'spiritus'. *izpiritu* bat eraguilea
2, 1, 1.
- Kapera (i.) 'capilla'. Palacioco *capera* batean
2, 7, 4.
- Kasatu (a.) 'haizatu'. *casatu* zuen apostoluen
biotzetic 1, 7, 1.
- Koraie (i.) 'kuraia, adore, kemen' *corayeric*
ezdutenac 5, 3, 5.
- Kostuma (i.) 'ohitura'. orien eguiteco *costuma*
9, 4, 1.
- Lanieros (adj.) 'arrikutsu'. diginitate...
lanyerosa 2, 4, 4. Ik. "danyerosac" 10, 4,
3. Erabiltzen ditu baieta ere *arriscu* eta
peligro.
- Medisanzia (i.) 'marmar'. *medisanziatic* 6, 3, 6.
- Moién (i.) 'baliabide, errekurtsu'. etsayac
moyen anditacoac ciren 2, 7, 6; beren
moyenen arabereco fruitua 5, 3, 2.
- Mundut(i)ar (adj.; i.) 'munduko, mundu-
koi'. vicimodu largoa eta *mundutierra* 2,
7, 2; *mundutarrac* bozten eta loriatzen
diren demboran 10, 2, 1.

O-P

- Ofensatu (a.) 'iraindu'. *Ofensatu* dut 10, 2, 4.
Ik. "ofenditzean" 10, 4, 2.
- Ondar (d.) 'hondar, azken'. *ondarreco* pausuen
seinaleac 1, 1, 3.
- Orgeilu (i.) 'harrokeria'. *orgueiluz* 8, 1, 3. Ik.
orgueilosén 6, 3, 2.

Pairakor (adj.) 'jasankor'. biotz manso eta *pairacor* bat 2, 2, 6.
 Pikatu (a.) 'moztu'. arbola *picatu* bear da 5, 1, 1.
 Prediku (i.) 'sermoi'. esemplo ta *predicuequin* 2, 7, 1; egungo *predrikuaren* asuntua 2, 3, 1.
 Presona (i.) 'pertsone'. *presona* 3, 1, 1; etab. Bi aldiz "presuna".
 Promenatu (a.) 'paseatu, ibili'. *promenatu* naiz bezala 3, 5, 4.
 Pusatu (a.) 'bultzatu'. *pusaturic* 2, 7, 1.

S

Sabant (adj.) 'jakintsu'. Munduco *savantec* 2, 1, 4; *savantsena* bada ere 4, 2, 3. Ik. *jaquinsun* 4, 2, 3.
 Saindu (i.) 'santu'. *Saindu*-mulzu 1, 2, 4.
 Sania (i.) 'aldi, txanda'. nere aldia edo *chanya* (sic) 7, 2, 1, baina lerro artean, gainean, "sanya"; Egun izan da nere *sanya* 7, 2, 2. Ik. *arranya(tu)* 'antolatu, prestatu' 7, 4, 5.
 Saniatu (a.) 'aldatu'. zuc *sanyatu* zinuen... biotza 2, 3, 2. Ik. *sanyamendu* 'aldaketa' 3, 4, 3.

Satisfatu (a.) 'ordaindu'. *satisfatu*... artaino 1, 4, 3.
 Sei (i.) 'mirabe'. *nausiac seia* bezala 5, 4, 4.
 Sesitu (a.) 'harrapatu'. *arrizcunaz sesituric* 1, 3, 3.
 Sofritu (a.) 'sufritu, jasan'. *sofritu* zuen Pasion... bat 1, 5, 2.
 Sortu (a.) 'jaio'. *Jesus sortu* cenean 1, 5, 3.

T-U-Z

Trabailatu (a.) 'lan egin'. *trabailatu* faltan 2, 2, 2.
 Trikatu (a.) 'baratu, gelditu'. *tricatuco* naiz 2, 5, 2.
 Trublatu (a.) 'aztoratu, larritu'. *trublatzen* da 3, 3, 3.
 Txania (i.) 'aldi, txanda'. Ik. *Sania*.
 Ungi (ad.) 'ongi'. *ungui* 1, 1, 6.
 Uros (adj.) 'zoriontsu'. eriotze *uros* baten medioz 2, 9, 1.
 Zulauskera (i.) 'brecha edo zulo'. *zulauskera arc* 3, 3, 3, eta lerro artean eransten du *edo arteca uts arc; brecha edo zulo* 3, 3, 3, eta lerro artean ere eransten *zulauskera, cirritua, arteca, uts*.

ADIZKITEGIA

A-B

Aiz 'haiz'. *aiz* 7, 3, 3.
 'azu 'ezazu'. *piztazu* 1, 7, 1.
 Banuke 'banu/banitu' (?). *banuque* berce gauza asco 1, 6, 3.
 Baun 'bahu' (?). izan *baun* 7, 5, 2. Ik. behean *Nindeken*.
 Bitez 'bitez'. *alegra bitez* 3, 2, 5.

D

Dabe 'die' *dabe* 2, 2, 5.
 Dadien 'dadin'. sar *dadien* 1, 4, 1.
 Daiteke 'daiteke'. in *daiteque* 2, 10, 1.
 Daitezin 'daitezen'. *daitecila* 10, 4, 2.
 Dakioke 'dakioko'. cer guerra *daquioque?* 2, 6, 4.
 Dakute 'digute'. *dacute* 7, 2, 1.
 Dat 'dit'. *datan* 7, 1, 2.
 Datazue 'didazue'. *datazue* 5, 2, 3.
 Dauku 'digu'. *dacuna* 6, 2, 2.

Daukute 'digute'. *daucute* 4, 1, 2.
 Dazkitzuet 'dizkizuet'. *dauzquitzuet* 5, 4, 2.
 Dazue 'dizue'. *dauzue* 10, 1, 5, Ik. 2 oharra
 Dazku 'dizkigu'. *dazcu* 3, 5, 2.
 Dazuet 'dizuet'. *dazuet* 9, 1, 1.
 Dazute 'dizute'. *dazute* 7, 3, 5.
 Detzagun 'ditzagun'. *compreni detzagun* 1, 3, 5.
 Dezagun 'dezagun'. sinets *dezagun* 1, 6, 3; *Pizt dezagun* 8, 3, 2; *bil dezagun* 8, 3, 2.
 Dezakegu 'dezakegu'. *desira al dezaquegun* 1, 3, 6.
 Diegu 'diegu'. *diegu* 4, 2, 1.
 Digun 'diezagun'. man *digula* 2, 10, 2.
 Dioete 'die'. *dioeten* 7, 5, 2. Ik. 9. oharra.
 Diote 'diote'. *diote* 2, 2, 4.
 Diozagun 'diezaiozun'. *esca diozagun* 1, 1, 6.
 Dire 'dira'. *dire* 1, 1, 2.
 Ditu 'ditu'. *ditu* 2, 6, 3. Normalki *tu, tugu* etab.
 Ditut 'ditut'. *ditudan* 2, 5, 2.

Dut 'dut'. *dut* 1, 7, 1; *dudala* 7, 1, 2.
 Duzue 'duzue'. *duzue* 2, 7, 2.

G-N-T-U

Gaitezin 'gaitezen'. alegra *gaitecin* 1, 1, 5.
 Gaizko 'gatzaizkio'. nori minzo *gaizcon* 8, 3, 2.
 Ginduzten 'gintuzten'. *guinduzten* 7, 4, 1.
 Ginen 'ginen'. *guinen* 4, 1, 2.
 Ginuen 'genuen'. *guinuen* 7, 4, 1.
 Ginuke 'genuke'. *guinuquen* 7, 5, 1
 Nazazu 'nazazu'. *Utz-nazazu* 8, 5, 2.
 Nindeke 'ninteke'. ni apez edo fraire baninz,
 guiristinoqui vicico *nindeque* 2, 9, 5.
 Nindeken 'nintekeen' (?). *ō Gabriel!* ojala ez
ba-inz... atera ire conventutic: ojala il
 artaino izan *baun* conventuco oficio
 umil, eta iluneta.= aisago prestaco (sic)
nindequen Yincoaren aitzinean aguer-
 tzeco 7, 5, 2, N. B. Gero ezabatu izan
baun eta *seguitu banu* bihurtua.
 Tzitzu 'itzazu'. *moguitzitzu* 9, 4, 8.
 Tzitzue 'itzazue'. Gora *tzitzue* 1, 3, 3;
quenzitzue 1, 3, 3. Ik. *Zitzitzue*.
 Tu 'ditu'. *tu* 2, 2, 5; *dituen* 1, 2, 8. Eta *tugu*,
tuzte eta *tuzu*
 'ute' 'dute'. *ineute* 7, 4, 5; *zagutze-ute* 2, 9,
 3; *ite-utelaric* 2, 9, 3; *beaute* 10, 2, 3.

ADIZKI TRINKOAK

A-B-D

Ago 'hago'. *Ago* 2, 8, 2.
 Balauzka 'baleuzka'. *balauzca* 1, 3, 2.
 Banauzka 'baneuzka'. *banauzca* 9, 4, 8.
 Dabila 'dabil'. *dabilanean* 3, 5, 2.
 Dago 'dago'. *dago* 1, 1, 1; *dagon* 1, 4, 2;
dagoen 1, 1, 2.
 Dagoka 'dagokio'. *dagocan* 1, 3, 3.
 Dagokio 'dagokio'. *dagoquiona* 5, 3, 1.
 Dagozka 'dagozkio'. *dagozcala* 1, 3, 3.
 Dagozkio 'dagozkio'. *dagozquion* 2, 4, 1.
 Dakarra 'dakar'. *dacarran* 1, 3, 3. Ik. *dabila*.
 Darraio 'darraio'. *baitarrayo* 8, 1, 3.
 Doa 'doa'. *doa* 1, 5, 2.
 Doazi 'doaz'. *doacila* 2, 6, 4.

Z

Zaben 'zien'. *zaben* 10, 1, 1.
 Zabeten 'zieten'. *zabeten* 2, 5, 3.
 Zadien 'zedin'. *gueldi zadien* 2, 6, 1.
 Zagun 'dezagun'. in *zagun* 2, 10, 1.
 Zaiku 'zaigu'. *zaicu* 9, 1, 2.
 Zaizko 'zaizkio'. *zaizko* 2, 8, 2.
 Zakun 'zigun'. *zacun* 7, 3, 2.
 Zara 'zara'. *zara* 5, 1, 4.
 Zate 'zarete'. *zate* 7, 4, 1.
 Zeite 'zaitez'. *urricalzeite* 9, 4, 8.
 Zeitze 'zaitezte'. *Consola ceizte* 4, 4, 2.
 Zezaken 'zezakeen'. *Ecín compreni cezaquen*
 3, 3, 3.
 Zinion 'zenion'. *cinion* 2, 3, 2.
 Zinuen 'zenuen'. *cinuen* 2, 3, 2.
 Zioten 'zioten'. *errancioten* 8, 5, 2.
 Ziren 'ziren'. *ciren* 2, 7, 3.
 Zitezken 'zitezkeen'. *ecin sar citezquen* 1, 4, 3.
 Zition 'zizkion'. *cion* 2, 5, 1.
 Zitzitzue 'itzazue'. *zabalcititzue* 1, 4, 1. Ik.
Tzitzue.
 Zitzue 'itzazue'. *zabalcituzue* 1, 3, 3. Ik.
Tzitzue.

G-I-N-Z

Gaudezin 'gauden, simus'. *gaudecin* 2, 7, 2.
 Goazi 'goaz'. *goacin* 2, 3, 2.
 Iguzu 'iguzu'. *iguzu* 2, 3, 2.
 Noa 'noa'. *noala* 10, 1, 4.
 Zabilzan 'zebiltzan'. *zabilzan* 9, 2, 2.
 Zagon 'zegoen'. *zagon* 2, 7, 4; *zagola* 1, 2, 4;
zagoela 2, 6, 2.
 Zaramaten 'zeramaten'. *zaramaten* 7, 1, 1.
 Zarion 'zerion'. *zariolaric* 9, 3, 3.
 Zatozte 'zatozte'. *zatozte* 2, 2, 5.
 Zauden 'zeuden'. *zauden* 1, 1, 4.
 Zaukan 'zeukan'. *zaucan* 2, 8, 2.
 Zaukun 'zeukan'. *zaucun* 3, 3, 1. Espero
 dena "zeukan" da.
 Zoan 'zihoan'. *zoala* 9, 2, 2.
 Zoazin 'zihoazen'. *zoacin* 1, 4, 1.
 Zoazte 'zoazte'. *Zoazte* 5, 4, 2.

J. Urroberoa. 1829. +

D.^e: quinque talenta tradidisti mihi Math. 25.

y.^a: Doainer eman datatu irpiritu bat eraguztea, zure
 certitudin irabaci ordiaz egureco, eta berecei in-arateco:
 (zure laguzari esquetas, equin tut, ^{uragu} irabaci oriet, ungu
 emplegatur, zure escuri artu nuen talentu edo capacitate)

Au da, n. a. m.. Uria ama s.^e erarren duen discursu
 J.ⁿ N.^{to} Arzobispo glorios.ⁿ aolan, egungo evang.ⁿ mediet.
 y.^a!

Cer erran naidu discursu atsegin, eta esquet-oneraco
 unec? — adinacue evang.ⁿ segunda.

Munduko savones bere burua, ber baina guciago, go-
 racion duen bez.^e, laudorio sarac ordicari nair: consera
 J. C. O. 5.^e J.^e mairag.^e apabren unen bere burua, yende
 comun-suerte guciari adiorai nair egua eternal salvag.^e;
 eta munduar orguilasten copeta beitin nair.

Ortaco valianer cer, bere predicacion, exemplo, du-
 rianza, eta comparacione lainoer, g.^e irpiritu laburriari com-
 premi-arateco ferno gauari gorenac. — Ala, egungo evang.ⁿ
 valiantenda, mercaari averas baten iduriantzar, bere burua com-
 paracione dudanic mercaari unegian, guisa unen. —

Bacen ^{nair} guison averas bat, bere eckene unen goan
 berzmena: deitu unen bere multac: bacochari eman un